

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Mlynářské dynastie:
Studie rodinných vazeb a společenského postavení
mlynářských rodů ve Vodňanech v 19. století**

Vedoucí práce: PhDr. Markéta Skořepová, Ph.D.

Autor práce: Růžena Bártová

Studijní obor: Dějepis a český jazyk se zaměřením na vzdělávání

2024

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Filozofická fakulta

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Růžena BÁRTOVÁ**
Osobní číslo: **A21120**
Studijní program: **B0114A300098 Dějepis se zaměřením na vzdělávání pro střední školy**
Specializace: **Dějepis se zaměřením na vzdělávání pro střední školy (maior)**
Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání pro střední školy (minor)
Téma práce: **Mlynářské dynastie: Studie rodinných vazeb a společenského postavení mlynářských rodů ve Vodňanech v 19. století**
Zadávající katedra: **Historický ústav**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se zaměří na studium nejvýznamnějších mlynářských rodů působících v 19. století na třinácti mlýnech v okolí města Vodňany. Cílem práce je zmapovat společenské postavení příslušníků těchto rodů a jejich rodinné vazby, neboť je známo, že z mlynářského prostředí pocházela řada zdejších významných osobností. Autorka bude uplatňovat přístupy sociálních a kulturních dějin, především pak prosopografickou metodu. Práce bude vycházet zejména z fondu Archiv města Vodňany 1336-1945 a fondu Cech mlynářů Vodňany 1650-1859, jež jsou uloženy ve Státním okresním archivu Strakonice, a z dostupných matrik a sčítání lidu. Bakalářská práce může být východiskem ke studiu světa společenských elit ve městě Vodňany v 19. století.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Prameny:

Státní okresní archiv Strakonice, Archiv města Vodňany, 1336-1945.
Státní okresní archiv Strakonice, Cech mlynářů Vodňany, 1650-1859.

Literatura:

CHALUPA, Aleš – LIŠKOVÁ, Marie – NUHLÍČEK, Josef – RAJTORAL, František, Tereziánský katastr český III, Praha 1970.
KLEMPERA, Josef, Vodní mlýny v Čechách V, Praha 2002.
MOSTECKÝ, Václav, Dějiny bývalého královského města Vodňan III, Praha 1940.
ŘÍČAŘ, Kristoslav, Úvod do genealogie. Kdo jsou moji předkové a odkud přišli?, Praha 1995.
STUHLÁ, Pavla – LOUŽENSKÝ, Jiří, Paměti vodňanských domů II, Vodňany 1999.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Markéta Skořepová, Ph.D.**
Historický ústav

Datum zadání bakalářské práce: 5. května 2023
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2024

prof. PhDr. Ondřej Pešek, Ph.D.
děkan

prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.
ředitel

V Českých Budějovicích dne 5. května 2023

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Ve Vodňanech dne 11. července 2024

.....

Růžena Bártová

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou poděkovala všem, kteří mi při vzniku bakalářské práce pomohli, zejména pak PhDr. Markétě Skořepové, Ph.D., za cenné rady a vstřícnou komunikaci a dále zaměstnancům Státního okresního archivu Strakonice a Městského muzea a galerie ve Vodňanech za jejich ochotu. Děkuji rovněž paní Evě Šimanové, roz. Žahourové za příjemný rozhovor a laskavé svolení k použití fotografií z jejího soukromého archivu.

ANOTACE

Bakalářská práce studuje nejvýznamnější mlynářské rody působící v 19. století na třinácti mlýnech v okolí města Vodňany. Cílem práce je zmapovat společenské postavení příslušníků těchto rodů a jejich rodinné vazby, neboť je známo, že z mlynářského prostředí pocházela řada zdejších významných osobností. Autorka uplatňuje přístupy sociálních a kulturních dějin a prosopografickou metodu. Práce vychází zejména z fondu Archiv města Vodňany 1336–1945 a fondu Cech mlynářů Vodňany 1650–1859, jež jsou uloženy ve Státním okresním archivu Strakonice, a z dostupných matrik a sčítání lidu. Bakalářská práce může být východiskem ke studiu světa společenských elit ve městě Vodňany v 19. století.

KLÍČOVÁ SLOVA

mlýn, mlynáři, městské elity, 19. století, Vodňany, Blanice, Žahour

ABSTRACT

The bachelor thesis studies the most significant miller families operating in the 19th century at thirteen mills around the town of Vodňany. The thesis aims to map the social status of the members of these families and their family ties, as it is known that many prominent local figures came from the miller community. The author applies social and cultural history approaches, particularly the prosopographical method. The thesis mainly draws from the collections of the Vodňany Town Archive 1336–1945 and the Vodňany Millers' Guild 1650–1859, which are stored in the State District Archive Strakonice, and available civil registers and censuses. The bachelor thesis can be a starting point for studying the world of social elites in the town of Vodňany in the 19th century.

KEY WORDS

mill, millers, urban elites, 19th century, Vodňany, Blanice, Žahour

OBSAH

I. Úvod	9
I.1. Vymezení tématu.....	9
I.2. Literatura, prameny, metody a metodika výzkumu	11
I.2.1. Literatura	11
I.2.2. Prameny.....	14
I.2.3. Metody	16
I.2.4 Metodika	22
II. Mlynářství na Vodňansku.....	25
II.1. Vodňany v 19. století	25
II.2. Mlýnská soustava na Vodňansku.....	28
Tabulka č. 1 – Vodňanské mlýny v 19. století	29
Tabulka č. 2 – Další mlýny na Vodňansku v 19. století.....	29
II.3. Cechy a pozdější organizace řemeslníků.....	30
II.3.1. Organizace mlynářů ve Vodňanech.....	31
II.4. Osazenstvo mlýna.....	32
III. Mlynářský rod Žahourů	34
III.1. Mlynáři a mlynářky působící ve Vodňanech.....	34
III.2. Další mlynáři z rodu Žahourů	45
III.3. Popis rodu v 19. století.....	51
IV. Závěr	57
Seznam pramenů a literatury	61
Nevydané prameny.....	61
Periodika	64
Literatura	64
Internetové zdroje.....	68
Seznam zkratk	69
Seznam tabulek.....	70
Seznam příloh	71
Přílohy.....	72

I. ÚVOD

I.1. Vymezení tématu

Mlynářství je v českém prostředí velice oblíbeným tématem, ke kterému se i v dnešní době obrací jak kulturní, tak vědecké prostředí. Důvodů pro tuto popularitu může být hned několik.

Předně je důležité zmínit naprosto stěžejní a nezastupitelný význam, jež mělo samotné řemeslo pro obživu všech obyvatel. Z toho pramenila také velká úcta k panu otci či pantátovi,¹ tedy mistru mlynářskému, jenž měl v rámci obce poměrně silnou pozici, která se vymykala postavení ostatních řemeslníků. Souviselo s ní i vyšší vzdělání, jehož mlynářští synové dosahovali.² Z mlynářského prostředí pocházela také celá řada významných veřejně činných osobností. Namátkou lze jmenovat literáty Karla Hynka Máchu, Boleslava Jablonského, Ignáta Herrmanna či Josefa Svatopluka Machara nebo politiky Aloise Pravoslava Trojana, Františka Ladislava Riegera, Josefa Düricha, Antonína Švehlu a mnohé další.³ Osobně se domnívám, že v případě zájmu široké veřejnosti o tuto tematiku je však příčina mnohem prostší.

S mlýny se každý z nás setkal už v útlém dětství prostřednictvím pohádek či různých příběhů. Díky specifickému rázu krajiny kolem mlýnů obklopených rybníky a říčkami jsou místem, jež samo o sobě vyzařuje určité tajemno. Děti si do nich promítají nadpřirozené bytosti, zejména vodníky, které znají z pohádkových příběhů, ale i fantazie dospělých zde hraje svou roli. Vždyť i mnohá kinematografická a beletristická díla, zejména ze žánru historického či detektivního, jsou zasazena právě do tohoto prostředí. Téma mlynářství se ovšem výrazně promítá i do lidového kultury, ať už jde o tradované příběhy, písně, pořekadla či lidovou architekturu a jiné hmotné památky.

Můj zájem o vodňanské mlýny pramení z faktu, že jsem stará mlýnská stavení už od dětství denně mýjela. V mém rodném městě a jeho nejbližším okolí se totiž nachází mimořádně početná mlýnská soustava, jež čítá na poměrně malé ploše hned třináct mlýnů. Navíc už samotný název města Vodňany je odvozen od vody, jež byla a je v okolí všudypřítomná. A voda a mlýn patří taktéž odjakživa k sobě. Později mou pozornost

¹ Miroslav JANOTKA – Karel LINHART, *Zapomenutá řemesla: vyprávění o lidech a věcech*, Praha 1984, s. 39.

² Miroslav NOVOTNÝ, *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006, s. 105–108.

³ Václav SLOUP, *Československé mlynářství 1936*, Praha 1936, s. 76.

upoutala kniha *Na břehu Blanice – Vodňansko* od jihočeské autorky Jaroslavy Pixové, která mě přivedla také na myšlenku věnovat se tomuto tématu i v rámci bakalářské práce.

Obecné popularitě mlynářství odpovídá i vznik odborných prací, jež mají obecný i regionální charakter. Nabízí se zde zároveň široké spektrum směrů, jimiž se mohou badatelé vydat. Problematiku lze zkoumat z hlediska archeologického, stavebně-technologického, etnografického či kulturního, ale také z pohledu sociálních dějin. Právě posledně jmenovanou cestou jsem se rozhodla ubírat i já. Mým záměrem však není zabývat se působením jednoho rodu na jednom konkrétním mlýně, jak tomu zpravidla v odborných publikacích i vysokoškolských kvalifikačních pracích bývá, ale spíše v kontextu působení příslušníků rodu v rámci celého města a přilehlého okolí, a tedy napříč všemi mlýny v této oblasti. Cílem práce je zaměřit se na jeden konkrétní vodňanský rod a analyzovat jej z různých úhlů pohledu, avšak s důrazem na sociální postavení jeho příslušníků, sňatkové strategie či otázku vlastnictví mlýnů a přenos řemesla z otce na syna. Závěry vycházející ze studia jednoho rodu přirozeně nelze automaticky aplikovat i na ostatní rodiny, mohou se však stát určitou sondou do světa této skupiny a případně být východiskem k dalšímu studiu mlynářských rodů na Vodňansku.

Při rozhodování, na který z mlynářských rodů se zaměřit, mě zaujaly především dva – rod Pimperlů, později rozdělený do dvou linií pod příjmením Mostecký a Řepiš, a rod Žahourů. Východiskem byl známý fakt, že oba rody byly opravdu významné, působily hned na několika mlýnech a z jejich řad pocházely významné osobnosti vodňanského společenského, kulturního i politického života. Nakonec jsem se přiklonila k rodu Žahourů, a to hned ze tří důvodů.

Od studia rodu Pimperlů mě odradilo zjištění, že v současné době není známo, kde se nachází pozůstalost Václava Mosteckého, historika, jenž se podrobně zabýval dějinami Vodňan i svého rodu, bez níž by byla analýza ochuzena o významný pramen. Naopak motivací k mé volbě rodu Žahourů byli pamětníci, zejména paní Eva Šimanová, roz. Žahourová, dcera posledního vodňanského mlynáře z rodu Žahourů, která ve Vodňanech dosud žije. Poslední pohnutka byla čistě osobního rázu. Má prababička se znala s paní Růženou Žahourovou, roz. Krlínovou, poslední vodňanskou mlynářkou, z místa jejich společného rodiště ve Sviněticích u Bavorova. I v pozdějších letech se navštěvovaly.

I.2. Literatura, prameny, metody a metodika výzkumu

I.2.1. Literatura

Zájem o mlýny a mlynářství má v české historiografické produkci poměrně dlouhou tradici. Od konce 19. století vznikaly a dnes stále vznikají publikace různého rozsahu a různé kvality. V současné době dospělo studium do stadia, kdy se většina prací věnuje mlýnům ve smyslu staveb, tedy ze stavebně-historického a technologického hlediska. V jejich případě můžeme mluvit o poměrně komplexním zpracování. Jinak tomu však je v případě osobností mlynářů a mlynářských rodů. Pokud už se někdo vydal tímto směrem, vzešly z toho buď práce psané v čistě obecné rovině, případně knihy zaměřené na jeden konkrétní mlýn. Zde autoři zdokumentovali, jak se jednotliví mlynáři střídali v jeho vlastnictví. Práce věnující se jednomu rodu rovněž vznikají, zde ovšem zpravidla opět chybí přesah za hranice původního mlýna.

Bádání se přirozeně nevyhýbalo ani mlynářství na Vodňansku. Nejstarší práci dotýkající se vodňanských mlýnů je kniha *Mlynářství na Strakonicku*.⁴ Sepsali ji badatel a bývalý vedoucí pracovník Městského muzea a galerie ve Vodňanech Jiří Louženský⁵ ve spolupráci s nedávno zesnulým Jiřím Fröhlichem.⁶ Poměrně útlá publikace se věnuje obecně historii mlýnů, jež se nachází (či nacházely) v dnešním okrese Strakonice. Zahnuje dobu od pravěku až po znárodnění většiny mlýnů po roce 1948, nevyjadřuje se však podrobněji ke konkrétním mlýnům. Práce se soustřeďuje především na archeologické nálezy a popis mlýnů po jejich technické stránce. Rovněž popisuje technologii mletí od primitivních ručních mlýnků až po moderní přestavby standardních mlýnů na tzv. americké složení.⁷ V obecné rovině se taktéž dotýká mlynářského folkloru, historie cechů a obsluhy mlýnů, ale tato témata nejsou dále rozpracována. Autoři při psaní práce čerpali z regionální literatury, Berní ruly, Tereziánského katastru a vodních knih.⁸

⁴ Jiří LOUŽENSKÝ – Jiří FRÖHLICH, *Mlynářství na Strakonicku*, Strakonice 1983.

⁵ Jiří Louženský je velice aktivní autor, který se dlouhodobě zabývá vodňanskou historií a kulturou a má za sebou celou řadu čtenářsky oblíbených publikací. Výběrově například: Jiří LOUŽENSKÝ, *Děkanství kostel Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996; týž, *Váša Příhoda: 1900–1960*, Vodňany 2000; týž, *Z historie židovské komunity ve Vodňanech: věnováno památce obětí odsunu do vyhlazovacích táborů v roce 1942*, Vodňany 2012.

⁶ Jiří Fröhlich byl archeolog a etnograf, jenž dlouhá léta spolupracoval s Muzeem středního Pootaví ve Strakonici a s Prácheňským muzeem v Písku.

⁷ V případě mlýnů na Vodňansku docházelo k těmto přestavbám od sedmdesátých let 19. století. Více: J. LOUŽENSKÝ – J. FRÖHLICH, *Mlynářství*, s. 17.

⁸ Vodní knihy jsou uloženy ve Státním okresním archivu Strakonice jako součást fondů Okresní národní výbor příslušných obcí.

Z další literatury určitě nelze opomenout sborník prací členů Národopisného kroužku při Jihočeském muzeu *Z jihočeských mlýnů*.⁹ Jiří Louženský popisuje v úvodní kapitole základní názvosloví staročeského mlýna, kde se zabývá také samotnými názvy mlýnů, resp. východisky k jejich pojmenování. Podrobně představuje obsluhu a obyvatele typického mlýna včetně toho, jak to ve mlýnech prakticky fungovalo, tedy od rozdělení práce přes stravování až po nocování. Nezbytná je zároveň drobná zmínka o technickém složení a vybavení mlýna. František Reitinger¹⁰ se pro změnu věnuje folkloru. Připomíná písně, pořekadla a přísloví s mlynářskou tematikou, jež mají své kořeny právě v jižních Čechách. Dále se zabývá otázkou patrona či patronky mlynářů a cechu mlynářského.¹¹ Kromě toho sepsal samostatné kapitoly věnované několika mlýnům v povodí Dehtářského potoka, ve kterých krátce shrnul jejich historii. V samotném závěru knihy jsou pak publikovány přepisy dvou rozhovorů – jeden se sekerníkem,¹² druhý s mlynářem. Tím mlynářem je František Mayer z Vodňan,¹³ jenž vzpomíná na své dětství a dospívání ve mlýně, na své rodiče a prarodiče i na těžké časy během obou světových válek.¹⁴ Rozhovor s ním původně vedl Jiří Fröhlich a autoři tohoto sborníku dostali svolení k jeho písemné reprodukci. Celá publikace je spíše vlastivědného charakteru. Vznikla především na základě terénního bádání obou autorů, které navázalo na průzkum Jiřího Fröhliche, významný podíl zaujímají vzpomínky pamětníků. Kromě toho se práce opírá o literaturu věnující se obecně mlýnům a mlynářství v Čechách.

⁹ Jiří LOUŽENSKÝ – František REITINGER, *Z jihočeských mlýnů*, České Budějovice 1985.

¹⁰ František Reitinger pocházel z mlynářského rodu a sám se mlynářem také vyučil. Byl aktivním členem Historického klubu při Jihočeském muzeu.

¹¹ Patronkou mlynářů byla ve středověku ustanovena svatá Kristýna, ta se však v paměti lidí neudržela a každá oblast připisovala ochranu mlýnů jinému svatému. Více: J. LOUŽENSKÝ – F. REITINGER, *Z jihočeských mlýnů*, s. 10–11.

¹² Šlo o specializované řemeslníky, jejichž prací nebylo jen zhotovování mlýnů a mlýnského vybavení, ale také konstruování složitých dřevěných strojů, které byly následně využívány i v jiných oborech. Sekernické řemeslo se u nás objevuje poprvé v novověku a jeho název je odvozen od sekery, tj. nejčastěji užívaného pracovního nástroje těchto řemeslníků. Více: Josef KLEMPERA, *Vodní mlýny v Čechách V*, Praha 2002, s. 25.

¹³ Otec pana Františka Mayera (ID 074), Karel Mayer (ID 030), se v roce 1911 oženil s Marií Žahourovou (ID 029), dcerou vodňanského mlynáře Františka Žahoura (ID 023). Ten jí dal věnem dům na předměstí čp. 118 (čp. 33), tehdy tzv. Hliněný mlýn, kde jejich potomci dosud žijí.

¹⁴ Za druhé světové války mleli také vodňanští mlynáři pro místní obyvatele načerno. Karel Mayer (ID 030), otec Františka Mayera (ID 074), byl z tohoto důvodu dvakrát uvězněn. Josef Pomej za to zaplatil životem v koncentračním táboře. Více: J. LOUŽENSKÝ – F. REITINGER, *Z jihočeských mlýnů*, s. 20.

Nejnovější a zásadní počín představuje kniha *Na břehu Blanice – Vodňansko*¹⁵ od Jaroslavy Pixové.¹⁶ Publikace je čtenářsky velice oblíbená a není pochyb, že dostala vodňanské mlýny do povědomí řady místních. Autorka sleduje dvanáct mlýnů ve Vodňanech od prvních písemných zmínek zpravidla do konce jejich činnosti. Neopomíná stavební podobu mlýnů, avšak zaměřuje se především na mlynáře. Ty ovšem nesleduje dle příslušnosti k rodině, ale struktura celé knihy je postavena na linii mlýnů. Každá kapitola je věnována právě jednomu mlýnu a obsahuje jakýsi chronologický přehled dění na mlýně a výčet mlynářů zde působících. U každého jsou pak spíše jen naznačeny nejbližší rodinné vazby mlynářů. Práce je spíše populárně-naučného charakteru, autorka především z důvodu čtenářského komfortu pochopitelně nepředkládá všechny zjištěné informace. Kromě regionální literatury vychází do velké míry ze vzpomínek pamětníků, ale také z vodních a městských knih¹⁷ a matričních záznamů.¹⁸ Dle soupisu použitých pramenů však stejně jako výše zmíněné publikace úplně opomíná fond Cech mlynářů Vodňany,¹⁹ jenž naopak představuje pro předkládanou bakalářskou práci zásadní pramennou základnu.

Do výčtu literatury zařazují rovněž stěžejní dílo k dějinám Vodňan v 19. století, které se k problematice mlynářství váže jen okrajově, ale je velice důležité pro dobový a místní kontext. Jsou jím *Dějiny bývalého královského města Vodňan III.*²⁰ Jde o celoživotní práci vodňanského rodáka Václava Mosteckého,²¹ rovněž pocházejícího z mlynářského rodu.²² Kniha završuje trilogii, která se zabývá historií města od 14. do konce 19. století. Má formu spíše populárně-naučného textu, ovšem některé pasáže jsou psány formou záznamů v kronice. Události přibližně po roce 1848

¹⁵ Jaroslava PIXOVÁ, *Na břehu Blanice – Vodňansko*, Putim 2011.

¹⁶ Tato jihočeská autorka se tématem mlýnů zabývá i ve svých dalších pracích. Výběrově například: Jaroslava PIXOVÁ, *Na břehu Blanice...*, Putim 2010; táž, *Na břehu Blanice – k šumavskému prameni*, Putim 2012; táž, *Mlýny na Zlatém potoce*, Putim 2014; táž, *Tam, kde zpívala řeka aneb Čarovná léta kolem Smetiprachy*, Putim 2014.

¹⁷ Uloženy v SOKA Strakonice.

¹⁸ Matriky NOZ, uloženy ve Státním oblastním archivu Třeboň, dostupné na: <https://digi.ceskearchivy.cz/>

¹⁹ Státní okresní archiv Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*.

²⁰ Václav MOSTECKÝ, *Dějiny bývalého královského města Vodňan III.*, Praha 1940.

²¹ PhDr. Václav Mostecký (1885–1962) studoval český a latinský jazyk na pražské univerzitě a získal zde také titul doktora filosofie. Působil jako profesor na gymnáziu v Jindřichově Hradci, ale jeho celoživotní vášní se stala historie. Do svých rodných Vodňan se vždy rád vracel a zajímal se o jeho dějiny, významné jsou však rovněž jeho historické práce zaměřené na Jindřichův Hradec. Více: Milan HANKOVEC, *Významní rodáci Strakonicka*, Strakonice 2005, s. 221.

²² Mlynářský rod Pimperlů se rozdělil na dvě samostatné větve kolem roku 1850, kdy se Josef Pimperle nechal úředně přejmenovat na Mosteckého a jeho bratr Vojtěch Pimperle na Řepiše. Oba v té době působili jako mlynáři na dvou vodňanských mlýnech. Více: J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 35.

jsou zpracovány jen velice zběžně.²³ Autor v rámci přípravy po dlouhá desetiletí procházel vodňanský archiv, který byl v té době ve velmi špatném stavu, a pokusil se o jeho prvotní utřídění. Mosteckého *Dějiny* jsou dodnes nepřekonaným dílem, avšak prozatím se nikdo nezhostil úkolu zpracovat jejich kritické vydání.

Specifickým zdrojem pro dějiny mlynářství je webová databáze *Vodní mlýny*,²⁴ kam mohou přispěvatelé z řad odborné i laické veřejnosti doplňovat data ke všem mlýnům v České republice. Každý mlýn má svou vlastní záložku, kde je možné zjistit jeho přesnou polohu, jeho technologické vybavení, současný stav a další údaje. Karty zároveň v některých případech zahrnují odkazy na dostupnou literaturu, v níž je možné se zabývat konkrétními oblastmi detailněji.²⁵ Pro snazší orientaci mezi jednotlivými mlýnskými staveními je zde rovněž umístěna interaktivní celorepubliková mapa s vyznačenými mlýny. Kvalita zpracování se mlýn od mlýna liší, avšak obecně databázi nelze považovat za příliš relevantní zdroj informací. Hlavním důvodem je absence citací zdrojů přímo u uváděných údajů a také fakt, že autoři příspěvků zde vystupují jen pod přezdívkami a pro běžného uživatele není možné vždy dohledat původce uvedených dat.

I.2.2. Prameny

Pro zkoumání mlýnů ze stavebně-historického hlediska se nabízí pro období 19. století mnoho rozmanitých pramenů. Zmínit lze například stabilní katastr, gruntovní knihy a bezpochyby vodní knihy a jejich sbírky listin, map a plánů. Ty jsou uspořádané dle konkrétních řek a dalších vodních toků a kromě polohy mlýnů popisují i jejich technické vybavení. Byly systematicky vedeny přibližně od roku 1872.²⁶ Řadu z těchto pramenů zpracovávají práce představené v předchozí části věnující se literatuře a samozřejmě se také v nich objevují informace o držitelích mlýnů. Vzhledem k zaměření předkládané práce jsou však podstatnější jiné typy pramenů.

Z hlediska dějin obyvatelstva ve Vodňanech je potřeba zmínit publikaci *Paměti vodňanských domů*, kterou sestavili Pavla Stuchlá a Jiří Louženský, pracovníci

²³ Přesný důvod není známý. Pravděpodobně byl příčinou neutěšený stav archivu, ale objevují se i domněnky, že mohl být připravován další díl. Podklady po toto tvrzení ovšem chybí, protože dodnes nebylo z Mosteckého pozůstalosti objeveno nic, co by tomu nasvědčovalo. Více: Jiří LOUŽENSKÝ, *Literatura o historii Vodňan a Vodňanska*, in: Vodňany a Vodňansko 6, Vodňany 2004, s. 218–219.

²⁴ Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/>

²⁵ Ukázka pro Kamenný mlýn ve Vodňanech: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/2918-kamenny-mlyn>

²⁶ Magda KŘIVANOVÁ, *Mlýny a mlynářství v historických pramenech*, in: Magda KŘIVANOVÁ a kol., *Vodní mlýny: sborník referátů ze semináře*, Vysoké Mýto 2002.

Městského muzea a galerie Vodňany, jež ve dvou dílech mapuje historii jednotlivých domů ve Vodňanech přibližně od poloviny 15. do poloviny 19. století. Pro tuto práci je stěžejní především druhý svazek druhého dílu,²⁷ jenž se pohybuje v období mezi lety 1648 a 1857 a zabývá se domy na vodňanském předměstí, neboť všechny vodňanské mlýny nalezneme právě v této oblasti. Publikace se opírá o několik archivních souborů a je výsledkem jejich prosté kompilace, můžeme ji tedy považovat za svého druhu vydaný pramen. Autoři vycházeli z knih trhových, knih smluv, knih odhadů nemovitostí,²⁸ soupisu duší z roku 1831²⁹ a soupisu obyvatelstva z roku 1857.

Kromě sčítání obyvatelstva z roku 1857 jsou dostupná moderní sčítání lidu z následujících let, konkrétně záznamy z let 1869, 1890, 1910 a 1921.³⁰ Ve dvou prvně zmíněných je užíváno ještě staré číslování domů, nové bylo zavedeno v letech 1880–1881.³¹ Sčítací archy jsou rozděleny na domy ve městě a na předměstí, vzhledem k poloze mlýnů tedy představuje primární oblast zájmu opět předměstí.

Vedle sčítání lidu jsou důležitým podkladem pro zjišťování informací o životopisných datech a úzkých rodinných vazbách matriční záznamy. Využity byly matriky narozených, oddaných i zemřelých, přičemž sledované období spadá přibližně do let 1750–1930.³²

Neopomenutelnými zdroji jsou také dva archivní soubory. V prvním z nich, fondu *Cech mlynářů Vodňany*,³³ je možné nalézt dokumenty z let 1650–1859, jež bezprostředně odrážejí činnost cechu. Jsou to jednací protokoly z cechovních schůzí, účty, knihy příjmů a vydání, kniha pamětní či různá nařízení. Dále jsou zde žádosti mlynářů či mlynářek–vdov o povolení k vyučení řemeslu pro jejich syny, několik školních vysvědčení mlynářských učedníků, ale zejména knihy přijatých mistrů, tovaryšů a učedníků, které pak vypovídají mnohé o cechovní hierarchii. Fond je bohužel mezerovitý, především pokud jde o písemnosti ze 17. století. O kompletnějších záznamech je možné mluvit po roce 1717, kdy byly zavedeny nové knihy přijatých mistrů

²⁷ Pavla STUHLÁ – Jiří LOUŽENSKÝ, *Paměti vodňanských domů II/2. 1648–1857*, Vodňany 2003.

²⁸ Státní okresní archiv Strakonice, *Archiv města Vodňany*.

²⁹ Tamtéž, *Děkaný úřad Vodňany*.

³⁰ Dostupné online z: <https://digi.ceskearchivy.cz/> Výjimku tvoří starší sčítací archy z roku 1857, které jsou uloženy v archivu při Městském muzeu a galerii Vodňany a jsou k prostudování jen při osobní návštěvě badatelny. Sčítání proběhlo rovněž v roce 1880, žádné materiály se z něj však bohužel nedochovaly.

³¹ P. STUHLÁ – J. LOUŽENSKÝ, *Paměti II/2*, s. 10.

³² Dostupné online z: <https://digi.ceskearchivy.cz/> Některé z pozdějších, dosud tzv. živých matrik, jsou uloženy na matričním úřadu ve Vodňanech.

³³ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*.

a tovaryšů.³⁴ Rozsah inventarizovaného cechovního fondu činí celkem 0,27 bm a tvoří jej devatenáct inventárních a dvanáct evidenčních jednotek, z toho deset úředních knih a dva fascikly spisového materiálu.³⁵

Druhý archivní soubor představuje složka *Rodinný archiv Žahour* uložená v Městském muzeu a galerii Vodňany.³⁶ Jedná se o částečně uspořádaný soubor, který nemá vytvořenou archivní pomůcku. Většina dokumentů se váže přímo k vlastnictví Kulhánků mlýna čp. 317 (dříve čp. 91) a Kamenného mlýna čp. 130 (dříve čp. 42), případně k aktivitám jejich majitelů z rodu Žahourů. Obsahuje řadu kvitancí týkajících se pozemkových a finančních záležitostí. Významný podíl tvoří písemnosti ohledně koupě Kamenného mlýna od Františka Řepiše a vyplácení každoroční sumy jakožto výměnku. Dále se podstatná část souboru věnuje sporu mezi matkou–vdovou Rozálií, roz. Dvořákovou, a jejím synem Josefem Žahourem ohledně výměnku na mlýně zděděném po jeho otci Václavu Žahourovi. Z dalších dokumentů se zde objevuje záznam o pozůstalostním řízení, křestní a rodný list a také rozhodnutí Okresního soudu ve Vodňanech ve věci sporu Josefa Žahoura s představiteli obce Radčice, kteří mu měli přes jeho protesty posekat část jeho luk.

I.2.3. Metody

Při tvorbě předkládané bakalářské práce jsem využila širší škálu metodických přístupů, neboť žádnou z metod nebylo možné vzhledem k tématu práce využít absolutně. Hlavní východiska výzkumu představovaly genealogie, sociální dějiny a historická demografie, ale opřela jsem se rovněž o kulturní dějiny s důrazem na dějiny společenských elit. Tato kombinace metod umožnila vytvořit kolektivní biografii mlynářského rodu, takže výsledkem výzkumu jsou dějiny rodiny s přesahem do kulturních dějin.

Největší přínos pro předloženou práci představovala historická demografie. Tato historická věda se zabývá výzkumem populačního vývoje v minulosti, jenž zahrnuje počet obyvatel, reprodukci, strukturu, rozmístění a migraci obyvatelstva. Z demografie přejímá pojmový aparát a teoretická východiska, jež však přizpůsobuje charakteru historických pramenů. Přístup historické demografie zahrnuje dva hlavní směry – jedním

³⁴ Jindřiška KOŠTOVÁ, *Písemnosti cechů ve Vodňanech*, in: *Vodňany a Vodňansko 11*, Vodňany 2019, s. 88–89.

³⁵ Táž, *Cech mlynářů Vodňany. Inventář SOka Strakonice, rukopis*, Strakonice 2017, s. 7.

³⁶ Městské muzeum a galerie Vodňany, *složka Rodinný archiv Žahour*.

je popis stavu obyvatelstva, druhým zachycení jeho pohybu, tedy otázka reprodukce a migrace.³⁷

Mezi nejvýznačnější a nejlivnější osobnosti evropské historické demografie jsou řazeni Louis Henry a Michel Fleury, kteří v padesátých letech 20. století přišli s metodou rekonstrukce rodin. Spočívala v tvorbě rodinných listů, které kromě dat uvedených v matrikách obsahovaly i údaje z nich odvozené, jakými může být délka trvání manželství nebo intervaly mezi porody.³⁸ Na základě sestavení souboru více rodin lze spolehlivě popsat populační vývoj celých regionů. Výzkumy vycházející z metody rekonstrukce rodin zahrnují sledování demografických aspektů, jako jsou velikost rodiny, průměrný věk při sňatku, porodnost, úmrtí, migrace a socioekonomické postavení rodiny.³⁹ Metoda má největší využití pro studium venkova do poloviny 19. století, v pozdějším období je její hlavní nevýhodou nezbytné vypořádávání se s mnoha potížemi způsobenými především výskytem různých podob příjmení a migrací obyvatel.⁴⁰

Zpočátku historičtí demografové využívali zaznamenávání přes děrné štítky a „čárkovací metodu“, s příchodem počítačové techniky začaly vznikat digitální databáze a také specializované softwary, které výrazně zefektivnily práci historiků. Podobný posun platil i u dalších směrů historické demografie a sociálních dějin a výrazně usnadnil také kvantitativní výzkum a historickou statistiku. Metoda rekonstrukce rodin je však navzdory technologickému pokroku dosud velice inspirativní zejména pro heuristickou část výzkumu. V předkládané práci byla částečně využita při sepisování biogramů jednotlivých mlynářů, kdy v přípravné fázi vznikly listy všech mlynářů s kompletními údaji, které se k nim podařilo získat. Listy však dále zahrnovaly také ostatní členy rodiny příslušného mlynáře, tedy informace o rodičích, sourozencích, partnerkách a dětech. Z těchto přehledů bylo možné vyčíst údaje o rodině jako celku, což následně posloužilo jako podklad k analytické části této práce.

V českém prostředí stály na počátku historické demografie dvě nejvýraznější postavy, které svými díly ovlivnily budoucí směřování této vědy. Byla to Ludmila Kárníková, jež bohužel tragicky zahynula už na počátku šedesátých let 20. století. Posmrtně vyšlo její zásadní dílo *Vývoj obyvatelstva v českých zemích*, které ovšem nevychází z metody rekonstrukce rodin, ale z dobové statistiky, tedy z konskripcí

³⁷ Pavla HORSKÁ, *Česká historická demografie*, Český časopis historický 89, 1991, s. 519.

³⁸ Eduard MAUR, *Základy historické demografie*, Praha 1978, s. 80–81.

³⁹ Georg G. IGGERS, *Dějepisectví ve 20. století: od vědecké objektivy k postmoderní výzvě*, Praha 2002, s. 74.

⁴⁰ E. MAUR, *Základy*, s. 81.

a sčítání lidu.⁴¹ Druhou osobností je Eduard Maur, který sepsal metodickou publikaci *Základy historické demografie*, ale byl to také on, kdo přinesl do československé historiografie povědomí o metodě rekonstrukce rodin.⁴² V roce 1967 se také zasloužil o vznik časopisu *Historická demografie*,⁴³ jenž vychází dosud.⁴⁴ Maur byl však již předtím součástí *Pracovní skupiny pro dějiny ceny a mezd*, již vedl Václav Husa a do níž se zapojil například i Josef Petráň, zabývající se dějinami poddanského lidu. Skupina fungovala do přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století.⁴⁵ V této době postupně začala historicko-demografická věda směřovat k interdisciplinárnímu pojetí, došlo ke sblížení se sociologií, kulturní antropologií i s hospodářskými dějinami.⁴⁶

Zlomovými se stala devadesátá léta 20. století, kdy došlo vlivem změny režimu k internacionalizaci historiografie a začaly do ní pronikat nové podněty ze zahraničí. Také vznikl bilaterální projekt *Soziale Strukturen in Böhmen*, který u nás vedl Eduard Maur a na rakouské straně Markus Cerman. Zapojili se do něj historici jako Alice Velková, Josef Grulich, Jan Horský, Dana Cerman-Stefanová, Markéta Pražáková Seligová či Hermann Zeitlhofer. Z nich se v současné době historické demografii věnují Alice Velková a Josef Grulich. V devadesátých letech také začaly vznikat syntetizující práce zabývající se dějinami obyvatelstva českých zemí a jeho strukturou v průběhu 19. století.⁴⁷

Po revoluci se zároveň částečně pozměnila oblast zájmu historiků sociálních dějin, kteří se obrátili spíše k dějinám venkova či bádání o rodině⁴⁸ na úkor do té doby protěžovaného marxistického bádání dějin dělnictva a průmyslu. To však neznamená, že se od studia dělnických vrstev upustilo nadobro. V tomto směru vzniklo či stále vzniká

⁴¹ Ludmila KÁRNÍKOVÁ, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích. 1754–1914*, Praha 1965.

⁴² Eduard MAUR, *Na okraj francouzských metod historickodemografického bádání*, *Historická demografie* 2, 1968, s. 72–83; též, *Metoda rekonstrukce rodin v historické demografii*, *Demografie* 24, 1982, s. 101–102.

⁴³ Dostupné z: <https://historickademografie.avcr.cz/>

⁴⁴ P. HORSKÁ, *Česká historická demografie*, s. 521.

⁴⁵ Václav HUSA a kol., *Zápisky Katedry československých dějiny a archivního studia VI. Kolokvium o dějinách cen a mezd v 16. a 17. století*, Praha 1962.

⁴⁶ G. G. IGGERS, *Dějepisectví*, s. 125.

⁴⁷ Výběrově například: Ludmila FIALOVÁ – Pavla HORSKÁ – Milan KUČERA – Eduard MAUR – Jiří MUSIL – Milan STLOUKAL, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996; Zdeněk KÁRNÍK (ed.), *K novověkým sociálním dějinám českých zemí II. Z dob rakouských a předlitavských 1848–1918*, Praha 1998; Alice VELKOVÁ, *Krutá vrchnost, ubozí poddaní?*, Praha 2009; Jana MACHAČOVÁ – Jiří MATĚJČEK, *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781–1914*, Praha 2010; Jiří ŠTAIF, *Modernizace na pokračování. Společnost v českých zemích (1770–1918)*, Praha 2020.

⁴⁸ Výběrově například: Pavla HORSKÁ – Milan KUČERA – Eduard MAUR – Milan STLOUKAL, *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, Praha 1990; Milena LENDEROVÁ – Martina HALÍŘOVÁ – Tomáš JIRÁNEK, *Vše pro dítě! Válečné dětství 1914–1918*, Praha-Litomyšl 2015; Radmila ŠVARÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, *Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století*, Praha 2007; táž, *I rodina má svou paměť. Rodinná paměť v interdisciplinárním kontextu*, Olomouc 2018.

množství moderně pojatých kvalitních prací zásluhou historiků jako Zdeněk Jindra, Milan Myška, Ivan Jakubec, Lukáš Fasora, Martin Jemelka či Rudolf Kučera.⁴⁹

S historickou demografií je částečně provázaná také genealogie, jelikož pracují se stejnými prameny. Avšak na rozdíl od demografie, která studuje reprezentativní soubor obyvatelstva, se genealogie zajímá o jedince, respektive rod.⁵⁰ Genealogie bývá považována za pomocnou vědu historickou a oproti zahraničí se u nás její možné propojení s historickou demografií nedočkalo většího ohlasu. Tuto perspektivu však přinesl do prostředí české historiografie na konci šedesátých let 20. století Josef Srb.⁵¹ Přínos genealogie pro historicko-demografický výzkum spatřoval v propojení rodopisné studie s metodou rekonstrukce rodin, která umožnila sledovat přenos specifických jevů v chování rodin napříč několika generacemi.⁵² V poslední době na výhody spojení genealogie a historické demografie upozorňuje Václav Černý.⁵³ Cílem předkládané práce byl vznik kolektivní biografie mlynářů navázaných na konkrétní rod a pro tento účel posloužil jako podklad zpracovaný rozrod, který zahrnuje i kompletní přehled potomstva.⁵⁴

Jelikož výstupem výzkumu neměl být jen popis mlynářského rodu, ale rovněž analýza sledující jeho příslušníky jako místní elity s potenciálem společenského vzestupu, věnovalo se studium také oblasti kulturních dějin. Jedná se o obor, který se zaměřuje na výzkum kulturních projevů a jejich změn v čase, přičemž zahrnuje analýzu zvyků, umění, literatury, náboženství, jazyků a také sociálních struktur a každodenního života.⁵⁵ I s tím úzce souvisí svět společenských elit.

Pojem elita v první řadě evokuje představu o osobách panovníků či šlechticů, je možné sem ovšem řadit také obchodníky, duchovní vůdce, intelektuály a podobně, kteří měli podíl na utváření a ovlivňování společenského života. Obecně lze říci, že šlo

⁴⁹ Výběrově například: Milan MYŠKA, *Rytíři průmyslové revoluce: šest studií k dějinám podnikatelů v českých zemích*, Ostrava 1997; Ivan JAKUBEC – Zdeněk JINDRA, *Dějiny hospodářství Českých zemí. Od počátku industrializace do konce habsburské monarchie*, Praha 2006; Martin JEMELKA, *Z havířských kolonií aneb Jak se žilo havířským rodinám*, Ostrava 2008; Lukáš FASORA, *Dělník a měšťan. Vývoj jejich vzájemných vztahů na příkladu šesti moravských měst 1870–1914*, Brno 2010; Rudolf KUČERA, *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914–1918*, Praha 2013.

⁵⁰ E. MAUR, *Základy*, s. 71.

⁵¹ Václav ČERNÝ, *Genealogie a historická demografie? Teoretické a praktické možnosti výzkumu sítě sociálních vztahů na příkladu jihočeské vesnice*, *Historická demografie* 42, 2018, s. 153–176.

⁵² Josef SRB, *Využití rodopisné studie pro historickou demografii*, *Demografie* 11, 1969, s. 125–131.

⁵³ V. ČERNÝ, *Genealogie v historické demografii. Vývoj a výhody jednoho metodologického spojení*, *Genealogické a heraldické listy* 41, č. 4, 2021, s. 16–21.

⁵⁴ Ivan HLAVÁČEK – Rostislav NOVÝ – Jaroslav KAŠPAR, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 1997, s. 125.

⁵⁵ Peter BURKE, *Co je kulturní historie?*, Praha 2011.

o vůdčí postavy na poli kulturním, ale také ekonomickém či politickém. Bádání se zaměřuje na jejich původ, sociální mobilitu, životní styl i vliv na ostatní společenské vrstvy.⁵⁶ V tomto směru byla pro předkládanou práci inspirativní především práce Roberta Saka o Františku Ladislavu Riegerovi,⁵⁷ a to také z toho důvodu, že předkládá příklad mlynářského synka, který se vypracoval na jednu z nejvýraznějších osobností politického života v Čechách 19. století. Z dalších je třeba jmenovat přinejmenším práci Jiřího Štaifa⁵⁸ a společnou publikaci Lukáše Fasory, Jiřího Hanuše a Jiřího Malíře.⁵⁹

Dějiny elit se v českém prostředí v současné době zabývají také Martin Klečacký či Alice Velková, kteří ve spolupráci s dalšími historiky stojí za projektem *Sociální mobilita elit ve středoevropských regionech (1861–1926) a tranzice imperiálních zkušeností a struktur v národních státech*.⁶⁰ Cílem je zodpovědět ku příkladu otázku, jaké faktory ovlivňovaly příslušnost k elitám či jaký význam měly kontakty s místními elitami pro kariérní postup. Výzkum zároveň směřuje ke vzniku databáze, která by měla zahrnout všechny poslance zvolené v českých zemích v letech 1848–1992. Autoři projektu se zabývají elitami shora, to znamená, že postupují od osoby konkrétního poslance k jeho původu a zjišťují další podrobnosti z jeho života. Tato bakalářská práce směřuje opačným směrem. Na základě studia profesní vrstvy mlynářů sleduje, zda z této skupiny vzešla nějaká významná postava, kterou bychom mohli zařadit mezi elity, případně co vedlo k jejímu společenskému vzestupu.

V případě dějin mlynářství a molinologie nelze v žádném případě opomenout dvě naprosto klíčové práce, významné ani ne tak pro dějiny mlynářství jako pro utváření moderní historické vědy. První z nich je samozřejmě kniha *Sýr a červi*⁶¹ od italského historika Carlo Ginzburga, který se ponořil do myšlenkového světa trestně stíhaného mlynáře Menocchia v 16. století a položil tak pevné základy novému historiografickému přístupu, tedy mikrohistorii. Druhou, neméně přínosnou prací, byl příspěvek k historické antropologii německého historika Richarda van Dülmena *Bezectní lidé*.⁶² Výzkum byl zasazen rovněž do období raného novověku a Dülmen se v něm zabíral otázkou cti a sociálního vyloučení lidí na okraji společnosti. Zařadil mezi ně právě i mlynáře, o nichž

⁵⁶ Více: <https://www.britannica.com/topic/elite-sociology>

⁵⁷ Robert SAK, *Rieger – Konzervativce nebo liberál?*, Praha 2003.

⁵⁸ Jiří ŠTAIF, *Obezřetná elita. Česká společnost mezi tradicí a revolucí 1830–1851*, Praha 2005.

⁵⁹ Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ – Jiří MALÍŘ, *Občanské elity a obecní samospráva 1848–1948*, Brno 2006.

⁶⁰ Dostupné z: <https://elitesresearch.com/cs/>

⁶¹ Carlo GINZBURG, *Sýr a červi. Svět jednoho mlynáře kolem roku 1600*, Praha 2000.

⁶² Richard van DÜLMEN, *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích*, Praha 2003.

se domníval, že do této skupiny spadali především z důvodu izolované polohy mlýnů od ostatních stavení, která ztěžovala společenskou kontrolu počestného způsobu života mlynářů.⁶³ Tyto dvě práce nepřinesly vzhledem k odlišnému dobovému a místnímu kontextu bakalářské práci žádná data faktografického charakteru, avšak jejich četba přispěla k prohloubení mých znalostí v oblasti historických věd.

O mlýnech a mlynářích se v zahraničí intenzivně bádá i v současnosti. Měla jsem možnost prostudovat tři publikace od autorů z Velké Británie. Historik Martin Watts se molinologií zabývá dlouhodobě a má na svém kontě celou řadu prací z této oblasti. Kniha *The Archaeology of Mills and Milling*⁶⁴ studuje mlýny jako archeologické artefakty. Watts zde zachytil vývoj technologie mletí od primitivních ručních mlýnků až po mlýny modernějšího charakteru v pozdním středověku. Nepopisuje však jen mlýny vodní, ale také větrné a koňské. Druhá publikace, *Watermills*,⁶⁵ je stavebně-technologickou prací a autor se v ní kromě složení běžných mlýnských stavení věnuje také různým způsobům zásobování vodou s ohledem na jejich lokaci.

Jiným směrem se vydal Steve Hindle, jehož nejnovější práce popisuje problematiku anglické venkovské společnosti v 17. století. Samostatné kapitoly jsou věnovány jednotlivým skupinám obyvatelstva na tehdejších venkově – zastoupen je hostinský, farář, kovář a přirozeně také mlynář, konkrétně Henry Clay.⁶⁶ Hindle se zabýval jeho rodinou jako hospodářskou jednotkou či společenskými vztahy ve výrobě chleba. Mlynáře popisuje také jako představitele vesnické autority, což příliš nekoresponduje s van Dülmenovou tezí o bezecných mlynářích. Odporuje jí několik projevů úcty a váženosti, kterých se Henry Clayovi dostalo.⁶⁷

Také v české historiografii nalezneme obrovské penzum knih⁶⁸ i velké množství kvalifikačních prací věnujících se tématu mlynářství. Vybrány byly dvě diplomové práce, které se svým zaměřením blíží směru mého výzkumu, avšak každá jej pojímá jinak.

⁶³ R. van DÜLMEN, *Bezecní lidé*, s. 38–40.

⁶⁴ Martin WATTS, *The Archaeology of Mills and Milling*, Berkshire 2002.

⁶⁵ Týž, *Watermills*, Buckinghamshire 2006.

⁶⁶ Steve HINDLE, *The Mill on the Wem. Henry Clay of Cuttle Place, Miller (1643–c.1698)*, in: Steve HINDLE, *The Social Topography of a Rural Community. Scenes of Labouring Life in Seventeenth Century England*, Oxford 2023.

⁶⁷ Příchod mlynáře Henry Claye do Chilvers Coton sice vzbudil kvůli špatné pověsti mlynářů mezi místními podezření, ovšem už dva roky poté přijal právo sedět v jedné z mála rodinných lavic v místním kostele. V té době se také stal dozorcem jednoho testamentu a vykonavatelem druhého, což svědčí o jeho důvěryhodnosti. Díky gramotnosti a znalosti gramatiky byl rovněž jmenován dozorcem chudých a pověřen vedením záznamů o příjmech a výdajích. S. HINDLE, *The Social Topography*, s. 84–86.

⁶⁸ Podrobněji v kapitole *Literatura*.

Diplomová práce *K historii mlýna a rodu Veselých (v Táboře) v 17. a 18. století*⁶⁹ se jako většina prací podobného charakteru zabývá jedním rodem na jednom konkrétním mlýně. Snahou mého výzkumu však bylo tuto pomyslnou hranici mlýna překročit a vnímat rod jako celek, tedy komplexní hospodářskou a společenskou jednotku v rámci regionu.

Zatím poslední zveřejněnou kvalifikační prací k dějinám mlynářství je diplomová práce *Mlynáři a jejich socio-ekonomická pozice v občanské společnosti (1850–1938)*.⁷⁰ Autorka sleduje společenské postavení mlynářů, přičemž důraz klade na jejich vzdělání. Nesoustředí se však na rod jako takový, ale pouze na osoby konkrétních mlynářů ze dvou rozličných obcí – Janovic nad Úhlavou a Sušice na Klatovsku.

I.2.4 Metodika

Při tvorbě bakalářské práce jsem se na samém počátku mohla opřít o již vydanou literaturu a prameny k vodňanským mlýnům a mlynářům.⁷¹ Z nich jsem vypisovala důležité informace do textových souborů a následně přistoupila k tvorbě databázi. Pro mé účely posloužil program *Microsoft Excel*, do nějž jsem zanesla získané informace pro zkoumané období 19. století, přičemž každý list představoval jeden vodňanský mlýn.

Z těchto podpůrných databází pak vycházela databáze druhá, pro vznik práce opravdu stěžejní. Do ní byli zaneseni už jen příslušníci rodu Žahourů a osoby s nimi příbuzensky a sňatkově spjaté, a to napříč všemi mlýny. Tato úvodní etapa mé práce mi poskytla prvotní představu o rozsahu a větvení rodu.

Studium nevydaných pramenů jsem zahájila excerpcí archů ze sčítání lidu, díky nimž jsem byla schopná rozšířit databázi o další osoby a zmapovat jednotlivé rodiny. Pro doplnění či zpřesnění už dříve získaných životopisných dat osob v databázi jsem následně přešla k matričním záznamům narozených a zemřelých. Z matrik oddaných pak vyplynuly sňatky jako základ rekonstruování dalších rodin, příp. i propojení s ostatními mlynářskými rody. Na závěr jsem prošla dva archivní soubory v SOkA Strakonice a Městském muzeu a galerii Vodňany, tedy fond *Cech mlynářů Vodňany*

⁶⁹ Martina PEKAŘOVÁ, *K historii mlýna a rodu Veselých (v Táboře) v 17. a 18. století (příspěvek k dějinám českého mlynářství)*, České Budějovice 2011. (diplomová práce FF JU)

⁷⁰ Lenka LEDVINOVÁ, *Mlynáři a jejich socio-ekonomická pozice v občanské společnosti (1850–1938)*, Plzeň 2023. (diplomová práce FF ZCU)

⁷¹ Stěžejní pro mne byla především kniha *Na břehu Blanice – Vodňansko* od Jaroslavy Pixové a následně *Paměti vodňanských domů* od autorů Pavly Stuchlé a Jiřího Louženského.

a složku *Rodinný archiv Žahour*, ve kterých už šlo výhradně o data k mlynářům. Jednotlivé informace z obou archivních souborů byly rovněž zanášeny do databáze.

U každé zkoumané osoby jsem určovala pro přehlednost stejné kategorie. Šlo o rodné příjmení, jméno, pohlaví, datum narození, datum křtu, příjmení a jméno otce, příjmení a jméno matky, datum sňatku, příjmení a jméno partnera/partnerky, u žen příjmení po sňatku, jména dětí, čísla popisná domů, kde dle pramenů žili, povolání, datum úmrtí, datum pohřbu, příčina smrti a také jsem zde ponechala prostor pro další poznámky. V případě mlynářů jsem pak přidala ještě kolonky postihující informace o jejich učení a přijetí do cechu, o mlýnech, na kterých hospodařili, a způsobu, jak se k jejich vlastnictví dostali. Zároveň bylo ke každé osobě přiřazeno specifické identifikační číslo (ID), podle něžž bylo možné vždy jednoznačně rozpoznat danou osobu. Identifikační čísla byla zachována i přímo v textu této práce. V databázi byly užity různé barvy buněk pro usnadnění pozdějšího vyhledávání zdrojů konkrétních informací.

Po kompletním zpracování tabulek byl využit program *MyHeritage*,⁷² který je určen pro tvorbu a sdílení rodokmenů. Žádný rodokmen, kde by byl rod Žahourů významněji zpracován, jsem neobjevila, proto jsem vytvořila vlastní a všechna získaná data do něj přenesla. Hlavním důvodem využití těchto stránek byla větší názornost a lepší orientace, ale zároveň zpětná kontrola, že se v databázi nenacházejí chyby. Program totiž disponuje funkcí automatických kontrol konzistence, která by případně nesrovnalosti v časové posloupnosti vyhodnotila. Do programu jsem rovněž připojila čísla ID, v tuto chvíli je tak možné podle tohoto klíče identifikovat každou osobu v databázi, programu i samotné bakalářské práci. Sekundárně byla využita ještě webová aplikace *Canva*,⁷³ kde byla zpracována zjednodušená schémata, jež jsou rovněž součástí této práce. Do nich byli zaneseni už jen mlynáři a mlynářky a základní údaje o nich. Ke každé osobě byl dále sepsán biogram, který se stal východiskem pro analytickou a interpretační část předkládané práce.

Při analýze pramenů bylo nutné se vypořádat s některými problémy. Především šlo o různé varianty jmen jednotlivých osob. Pro snazší orientaci jsou v práci uváděny jen

⁷² Dostupné z: <https://www.myheritage.cz/site-family-tree-1273076482/r%C5%AF%C5%BEena-bartova?familyTreeID=6>

⁷³ Dostupné z: https://www.canva.com/design/DAGKe5i-Y4I/r2IALT_zCNeeQ3nKYb7IDg/edit?utm_content=DAGKe5i-Y4I&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton

poslední formy, ve kterých byly nalezeny v pramenech.⁷⁴ Obdobný problém se objevil také u názvosloví mlýnů. Pokud to bylo možné, práce se vyvarovala v první řadě užívání pojmenování mlýna podle rodu, který na něm působil. Bylo by to problematické především z toho důvodu, že pod stejným označením můžeme najít i několik mlýnů. Konkrétně označení *Žahourů mlýn* se v různých pramenech vyskytuje hned u tří mlýnů ve Vodňanech. Druhým důležitým vodítkem byla orientace dle názvů užívaných v nejnovější publikacích. Pro přesné určení se přirozeně nabízelo označení dle čísla popisného příslušného mlýna, ovšem ani to nebylo zcela jednoznačné. Mlýny se totiž objevují pod dvojím číslováním – starým a novým. Ke změně došlo plošně přibližně v letech 1880–1881, domy tedy identifikuji dle moderního číslování, stará čísla popisná jsou pro úplnost uvedena jen v závorkách.

⁷⁴ Typickým příkladem je změna jména u osoby s ID 396. V jednom sčítání lidu je uváděn jako *Ignacz*, v pozdějším byl upraven pravopis na *Ignác* a v matrice oddaných už se objevuje jako *Hynek*. V bakalářské práci i ostatních přehledech je užita poslední nalezená forma, tudíž jméno *Hynek*.

II. MLYNÁŘSTVÍ NA VODŇANSKU

II.1. Vodňany v 19. století

Město Vodňany je odnepaměti městem vody, o čemž svědčí i jeho staré označení *Aquilea Bohemorum*. Jeho poloha mezi rybníky, močály a řekou Blanicí také dlouhodobě určovala styl života ve městě, kde se tradičním způsobem obživy stalo rybářství. V okolí převládal zemědělský charakter daný velice úrodnou, i když často mokrou a těžko obdělavatelnou půdou, ve městě se však přirozeně rozvíjela také řemeslná výroba.⁷⁵ Po zrušení cechů roku 1859 se místní nadále sdružovali a v roce 1883 vzniklo pět živnostenských společenstev, z nichž se postupně vyčleňovala jednotlivá řemesla a vznikaly organizace specializované.⁷⁶ Nejvýraznější impulz pro rozvoj průmyslu přinesla železnice, když bylo město roku 1893 připojeno na lokální trať Číčenice–Prachatice. Ta umožnila vznik několika továrnám, přičemž vedoucí místo mezi nimi zaujaly pletárny.⁷⁷

V průběhu 19. století, a to především v jeho druhé polovině, došlo také k růstu populace.⁷⁸ Počet obyvatel kolem roku 1811 je na základě dostupných pramenů odhadován na přibližně 1900 obyvatel, v roce 1838 na 2241 obyvatel.⁷⁹ V soupisu obyvatelstva z roku 1857 už se však toto číslo dostává na 4064 obyvatel⁸⁰ a v prvním moderním sčítání lidu roku 1869 na 5784 obyvatel. Až do začátku 20. století se populace již výrazně nezvyšovala.⁸¹

Vliv na četnost populace měly také různé epidemie. Jednoznačně největší z nich, epidemie cholery, postihla město v letech 1832–1833.⁸² Projevila se poklesem počtu obyvatel z 2576 v roce 1831 na 2241 v roce 1838.⁸³

Předpoklad rostoucího počtu obyvatel měl však za následek potřebu město rozšířit. Z tohoto důvodu byla v letech 1837–1839 pobořena část hradeb a zrušeny byly dvě

⁷⁵ Florian FENCL (ed.), *Almanach: královské město Vodňany a okolí*, Vodňany 1914, s. 167.

⁷⁶ Tamtéž, s. 137.

⁷⁷ V. Mostecký, *Dějiny III*, s. 189.

⁷⁸ To odpovídá celkovému stavu na území českých zemí, kdy se projevil tendence ke zvyšování počtu obyvatel. Více: L. FIALOVÁ – P. HORSKÁ – M. KUČERA – E. MAUR – J. MUSIL – M. STLOUKAL, *Dějiny obyvatelstva*, s. 142–143.

⁷⁹ Pavla STUHLÁ – Jiří LOUŽENSKÝ, *Paměti vodňanských domů II/1. 1648–1857*, Vodňany 2003, s. 11.

⁸⁰ Tamtéž, s. 12.

⁸¹ Jiřina RŮŽKOVÁ – Josef ŠKRABAL (edd.), *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, I. díl, Počet obyvatel a domů podle obcí a částí obcí v letech 1869–2001*, Praha 2006, s. 254.

⁸² V. Mostecký, *Dějiny III*, s. 165.

⁸³ P. STUHLÁ – J. LOUŽENSKÝ, *Paměti II/1*, s. 11.

městské brány – brána Týnská neboli Budějovická a brána Bavorovská. Místo nich byly pro snazší přístup do města prolomeny nové otvory v hradbách. Město se zároveň zbavilo nákladů na opravu rozpadajícího se opevnění, když rozprodalo část bývalých hradních příkopů a parkánů měšťanům žijícím v sousedních domech.⁸⁴

Výrazných stavebních úprav se dočkalo také náměstí a jeho bezprostřední okolí. Podloubí několika domů bylo zastavěno a proběhla také klasicistní úprava některých objektů. Před návštěvou Františka I. v roce 1833 pak bylo nově vydlážděno náměstí.⁸⁵ Z praktických důvodů nechali místní roku 1836 postavit uprostřed náměstí kašnu⁸⁶ a v roce 1849 obnovit pumpu pro snazší přístup k vodě.⁸⁷

Městu se nevyhýbaly ani živelné katastrofy, vzhledem k jeho poloze nejčastěji povodně. Tomu měla částečně zabránit až regulace řeky Blanice, jež proběhla v roce 1921.⁸⁸ Centrum města ovšem sužovaly také časté požáry. V roce 1862 například vyhořela velká část města a v roce 1865 pak úder blesku poškodil kostelní věž tak, že střecha musela být snesena a provizorně opravena.⁸⁹ Definitivní opravy se dočkal kostel Narození Panny Marie až v letech 1894–1897, kdy byl zároveň dle návrhu architekta Josefa Mockera přestavěn v novogotickém stylu. Interiér kostela navrhl malíř Mikoláš Aleš, jenž do výmalby zakomponoval i vodňanské kapry, tak příznačný symbol pro celé město.⁹⁰

O tom, že Vodňany byly také městem kulturním, svědčí i podpora vzdělávání a bohatá spolková činnost. Stavba první stálé školní budovy ve městě započala v roce 1835, kdy už bylo vyučování v soukromých domech nedostačující.⁹¹ V letech 1900–1901 byla vystavěna škola nová, jež svému účelu slouží dodnes. V ní našla místo jak tříletá měšťanská škola chlapecká, tak škola dívčí, která od té chvíle měla ve městě vlastní správu.⁹² K podpoře dalšího vzdělávání i vlasteneckého smýšlení dospělých přispěl Jan Karel Haering (1818–1901), místní obecní tajemník a politik, jenž za dob svého studia v Praze navázal cenné kontakty s mnoha intelektuály.⁹³ Sám vlastnil rozsáhlou knihovnu plnou českých knih, ale zároveň doporučoval a zprostředkoval koupi

⁸⁴ V. MOSTECKÝ, *Dějiny III*, s. 168.

⁸⁵ Tamtéž, s. 164.

⁸⁶ Tamtéž, s. 167.

⁸⁷ Tamtéž, s. 181.

⁸⁸ Rudolf BERKA, *Vodňanské vody*, Vodňany 2010, s. 9.

⁸⁹ V. MOSTECKÝ, *Dějiny III*, s. 189.

⁹⁰ J. LOUŽENSKÝ, *Děkanský kostel*, s. 44.

⁹¹ V. MOSTECKÝ, *Dějiny III*, s. 166.

⁹² Jiří LOUŽENSKÝ a kol., *100 let školy v Alešově ulici. 1900–2000: Z historie vodňanského školství*, Vodňany 2000, s. 33.

⁹³ Rudolf BERKA, *Vodňany literární, výtvarné, hudební*, Vodňany 2008, s. 10.

českých knih a časopisů místním.⁹⁴ Haering také asistoval Františku Palackému a Josefu Emlerovi při jejich studiu ve vodňanském archivu.⁹⁵

V šedesátých letech nastal ve Vodňanech, stejně jako v celé monarchii, rozkvět spolkového života. Od roku 1860 zde působil zpěvácký spolek a na svůj vznik nenechala dlouho čekat také Měšťanská beseda s vlastní knihovnou.⁹⁶ Tělovýchovná jednota Sokol získala svou místní organizaci roku 1869, a to především zásluhou lékárníka a někdejšího purkmistra Antonína Karla Heritese (1819–1883).⁹⁷ Dlouhou tradici má ve městě také ochotnické divadlo. Jedním z nezpochybnitelných vlivů byla návštěva kočovné divadelní společnosti Josefa Kajetána Tyla, která do Vodňan zavítala opakovaně v letech 1852 a 1856.⁹⁸ Nejen pro vzhled města sehrál zásadní roli místní Okrašlovací spolek Vodňany, jenž vznikl v roce 1904 a vzal si za své udržování stezek a cest kolem města, ale také výsadbu nových stromů a jiné zeleně.⁹⁹

Ke konci 19. století proběhly ve Vodňanech dvě výstavy. V roce 1871 zde byla uspořádána krajinská výstava, ovšem k dalšímu rozvoji města po kulturní stránce přispěla místní národopisná výstava. Ta se uskutečnila roku 1895 na popud purkmistra Františka Heritese (1851–1929)¹⁰⁰ a vyústila v instalaci stálé expozice a vznik městského muzea o deset let později.¹⁰¹ Za jeho zakladatele můžeme označit učitele Haštala Mosteckého (1860–1930),¹⁰² který zároveň stál i za založením pamětní knihy města v roce 1918 a stal se jeho prvním kronikářem.¹⁰³

Město Vodňany v průběhu 19. století přitahovalo také obrovské množství osobností z kulturního prostředí. Na tomto místě se sluší jmenovat přinejmenším tzv. vodňanský trojlístek, který tvořili literáti František Herites, Otokar Mokrý a Julius Zeyer.¹⁰⁴ František Herites (1851–1929) se narodil v domě čp. 1 do rodiny lékárníka, jímž se po vzoru otce sám vyučil.¹⁰⁵ Otokar Mokrý (1854–1899) sice nebyl vodňanský rodák, avšak do města

⁹⁴ F. FENCL (ed.), *Almanach*, s. 100.

⁹⁵ Tamtéž, s. 104.

⁹⁶ Eva STEHLÍKOVÁ, *Vodňanský salon?*, in: Helena LORENZOVÁ – Taťána PETRASOVÁ (edd.) *Salony v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 18. ročníku symposia k problematice 19. století*, Praha 1999, s. 117.

⁹⁷ Rudolf BERKA, *140 let vodňanského Sokola*, Vodňany 2009, s. 5.

⁹⁸ V. MOSTECKÝ, *Dějiny III*, s. 183.

⁹⁹ F. FENCL (ed.), *Almanach*, s. 117–118.

¹⁰⁰ R. BERKA, *Vodňany*, s. 19.

¹⁰¹ F. FENCL (ed.), *Almanach*, s. 18.

¹⁰² Haštal Mostecký pocházel z vodňanského mlynářského rodu Mosteckých a k zájmu o studium historie přivedl i svého synovce Václava Mosteckého. Více: M. HANKOVEC, *Významní rodáci*, s. 220–221.

¹⁰³ F. FENCL (ed.), *Almanach*, s. 101.

¹⁰⁴ E. STEHLÍKOVÁ, *Vodňanský salon?*, s. 116.

¹⁰⁵ Josef HÁZR PÍSECKÝ, *Vodňanský Slavín: 29 literárních siluet a portrétů*, Vodňany 1937, s. 11.

se dostal v útlém dětství, když si zde jeho otec otevřel notářskou kancelář. Syn na něj později navázal.¹⁰⁶ Bezpochyby nejvýznamnější člen tohoto uskupení Julius Zeyer (1841–1901) se poprvé dostal do Vodňan v roce 1886, kdy se v nedalekých Strunkovicích odhalovala deska na domnělém rodném domě spisovatele Bohumila Havlasy. Do města se pak opakovaně vracel a na několik let se zde i usadil.¹⁰⁷

Všichni tři spisovatelé spolu trávili volný čas, podnikali dlouhé procházky vodňanskou krajinou, pořádali malé společenské zábavy¹⁰⁸ a Zeyer je učil cizím jazykům.¹⁰⁹ Za nimi opakovaně přijížděli další významné osobnosti kulturního života té doby jako například literáti Josef Václav Sládek, Jaroslav Vrchlický, Adolf Heyduk, Karolína Světlá, malíř Antonín Chitussi, sochař František Bílek či Vojtěch Náprstek a další.¹¹⁰ Tak se Vodňany staly mimořádným kulturním maloměstem, ve kterém vzkvétalo umění i spolkový život. Z tohoto důvodu je třeba sledovat také činnost místních ekonomicko-spoločenských elit, mezi něž je možné zařadit i mistry mlynářské.

II.2. Mlýnská soustava na Vodňansku

Mlýnská soustava v bezprostředním okolí Vodňan čítala v 19. století celkem třináct mlýnů, přičemž všechny se nacházely buď přímo na toku řeky Blanice, nebo na vybudovaném mlýnském náhonu vedoucím skrz Vodňany, jenž vychází rovněž z jednoho ramene této řeky. Za vodňanské mlýny jich na základě katastru můžeme označit osm.¹¹¹

V případě mlýna Louckého je jeho přiřazení ke konkrétní obci sporné, neboť se v průběhu času změnilo. V současné době náleží původní mlýnské stavení k obci Radčice, jež je jednou z místních částí města Vodňany.¹¹² O dalších mlýnech se práce zmiňuje především z toho důvodu, že se nacházejí v blízkosti města Vodňany a na všech z nich působili po nějakou dobu příslušníci významných vodňanských mlynářských rodů. Jedná se o tři mlýny u obce Krašovice, tedy mlýny Karásků, Denkův a Martinců a mlýn Rožboudovský, který se nachází nedaleko obce Svinětice.¹¹³

¹⁰⁶ R. BERKA, *Vodňany*, s. 13.

¹⁰⁷ E. STEHLÍKOVÁ, *Vodňanský salon?*, s. 117.

¹⁰⁸ F. FENCL (ed.), *Almanach*, s. 97.

¹⁰⁹ E. STEHLÍKOVÁ, *Vodňanský salon?*, s. 119.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 122.

¹¹¹ Karel BURDA – Pavel HRDINA (edd.), *Putování za vodňanskými mlýny: mlynářství na Vodňansku*, Vodňany 2007, s. 2–5.

¹¹² J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 31.

¹¹³ Více: <https://www.muzeumvodnany.cz/muzeum-galerie/texty/102-nemelem-nemelem-serial>

Všechny mlýny i s dalšími variantami jejich názvů, které se objevují v různých pramenech a literatuře, jsou uvedeny v následujících tabulkách a seřazeny po směru toku řeky Blanice.

Tabulka č. 1 – Vodňanské mlýny v 19. století

Název mlýna	Jiné varianty názvů	Nové čp.	Staré čp.
Pomejů	Nový, Šebelův	306	98
Suchomel	Bílý	309	96
Hliněný	Mayerů, U Němců, Rezkovský, Mlaskovský	118	33
Kamenný	Žahourů, Řepišů, Vodičkovský, Polákovský	130	42
Na Valše	Wölflů, Broků, Hanzlovský, Vaňkovský, Pimperlovský, Křehkých, Boubínský	207	71
Mosteckých	Hodánkův, Bradáčkovský	315	89
Dubských	Koškovský, Bolisonův, Žahourů, Kašparovský, Špačkovský, Vaňkovský, Dobiášovský	316	90
Kulhánků	Žahourů, Vaňkovský, Dobiášovský, Jančurovský	317	91

Zdroj: <https://www.vodnimlyny.cz/>

Tabulka č. 2 – Další mlýny na Vodňansku v 19. století

Název mlýna	Jiné varianty názvů	Obec
Rožboudovský	Vlčků	Svinětice
Karásků	Zelenků, Kroupovský, Zuzikovský	Krašlovice
Denkův	Forků, U Krašlovic	Krašlovice
Martinců	Kohoutů, Řepišovský	Krašlovice
Loucký	Korittů, Jančurovský, Čazarovský, V lukách	Radčice–Vodňany

Zdroj: <https://www.vodnimlyny.cz/>

II.3. Cechy a pozdější organizace řemeslníků

Cechy byly řemeslnické spolky, které sdružovaly řemeslníky jednoho i více druhů řemesel. První průkazné doklady o existenci cechů pocházejí z první poloviny 14. století jako nezbytná součást městské společnosti se však prosadily definitivně na přelomu 14. a 15. století.¹¹⁴ Samostatné mlynářské cechy vznikaly přibližně od poloviny 16. století, předtím šlo často o cech sdružující také pekaře a krupaře.¹¹⁵ Smyslem jejich existence byla ochrana členů před konkurencí, zajištění odbytu výrobků, ale také dohled nad kvalitou produktů a zajištění vzdělávání a výchovy dalších generací řemeslníků. Dále mohly přispívat i k sociálnímu zajištění svých členů a jejich rodin.¹¹⁶ V čele každého cechu stál starosta, kterému se později začalo říkat cechmistr. Byl volen mistry na jeden rok.¹¹⁷

Přijetí do cechu se zpravidla vázalo na rodinný původ žadatele, což dokládají i dochované žádosti přímo z Vodňan. On, respektive jeho rodiče, museli požádat vrchnost či představitele obce o svolení k vyučení se danému řemeslu.¹¹⁸ Podmínky přijetí určovala městská rada a později sám cech prostřednictvím cechovních statutů.¹¹⁹ Pokud bylo žadateli vyhověno, v době učení musel rovněž navštěvovat tzv. opakovací hodiny a vysvědčení z nich následně předkládat představeným cechu. Ve chvíli, kdy mistr, u něhož se uchazeč učil řemeslu, toto učení potvrdil, získal mládenec výuční list a byl zapsán do knihy přijatých učňů do cechu. Na vlastní žádost pak mohl být zapsán také do knihy přijatých tovaryšů do cechu, v tomto případě měl ovšem absolvovat ještě tzv. tovaryšská léta, tedy odejít na zkušenou.¹²⁰ Cílem bylo nejen to, aby se mladí řemeslníci dále zdokonalovali v praktických dovednostech a získávali cenné zkušenosti ze svého oboru, ale zároveň se při té příležitosti obohatili o další poznatky, kterými mohli doplnit své vzdělání.¹²¹ Cesty však přirozeně vedly také k navazování dalších styků, které mohly později vést i k uzavření sňatku. Dobu této praxe určovaly vždy platné cechovní artikule, zpravidla se však jednalo přibližně o tři roky. Po tu dobu mu mistři, na jejichž

¹¹⁴ Luděk ŠTĚPÁN – Magda KŘIVANOVÁ, *Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000, s. 20.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 191.

¹¹⁶ Theodor ANTL, *Příspěvek k vývoji cechovnictví v jižních Čechách*, Památky archeologické a místopisné 17, 1897, s. 585.

¹¹⁷ František MELICHAR, *Dějiny cechovnictví v Čechách*, Praha 1902, s. 27.

¹¹⁸ J. KOŠTOVÁ, *Pisemnosti*, s. 85.

¹¹⁹ L. ŠTĚPÁN – M. KŘIVANOVÁ, *Dílo*, s. 21.

¹²⁰ F. MELICHAR, *Dějiny*, s. 37.

¹²¹ Josef GRULICH – Markéta SKOŘEPOVÁ, *Cesta z Pelhřimova do Benátek a zpět za 941 dní. Vandr Václava Pokorného v letech 1827–1829*, Historická demografie 37, 2013, s. 185–186.

mlýnech tovaryš působil, zapisovali potvrzení do tzv. vandrovnícké knížky a po uplynutí předepsané doby získal příslušné osvědčení.¹²² Posledním krokem k samostatnému vykonávání řemesla bylo přijetí mlynáře za mistra na základě vykonané mistrovské zkoušky. Zahrnovala teoretické i praktické znalosti hned z několika oborů, jakými bylo samotné mletí obilí, ale také znalost klimatických poměrů, stavby mlýna či základů ekonomiky nutných pro chod mlýna.¹²³ Znalosti prokazoval mlynář před komisí, které musel zároveň předvést tzv. mistrovský kus čili nějaký řemeslnický úkon přímo na mlýnském kole či kameni. Kromě toho musel každý žadatel doložit, že je řádným měšťanem příslušného města, prokázat svůj poctivý původ, složit určitý obnos peněz, jemuž se také někdy říkalo svačina, a jakožto nový mistr složit přísahu. V ní byly zahrnuty povinnosti a ctnosti, jichž se měl mlynář do budoucna držet. Jestliže všechny tyto podmínky splnil, byl zapsán do knihy přijatých mistrů do cechu a obdržel mistrovský list.¹²⁴

Od přelomu 17. a 18. století začal do cechovních záležitostí zasahovat stát a jejich význam tak začal postupně upadat.¹²⁵ Definitivní konec cechů přišel v roce 1859, kdy vyšel nový živnostenský řád.¹²⁶ Od té chvíle mohl provozovat mlýn každý, kdo obdržel živnostenský list k provozování této činnosti.¹²⁷ Potřeba řemeslníků organizovat se ovšem trvala a už od šedesátých a sedmdesátých let 19. století tak vznikaly řemeslnicko-živnostenské organizace. Povinnost zakládat živnostenská společenstva zavedla tzv. řemeslnická novela živnostenského řádu z roku 1883.¹²⁸

II.3.1. Organizace mlynářů ve Vodňanech

Mlynářství je ve Vodňanech tradičním řemeslem už od středověku,¹²⁹ cech mlynářů zde vznikl oficiálně přijetím stanov v roce 1650.¹³⁰ Vodňanští mlynáři však obdrželi své první cechovní pořádky už dne 7. června 1607, a to od přísežných mlynářů z měst pražských. Na listině se objevila také formulace „...*a potřebu jmenovaného řemesla mlynářského (bez kteréhož žádný býti nemůže)*“, která dokládá nezbytnost mlynářského

¹²² F. MELICHAR, *Dějiny*, s. 37.

¹²³ M. KŘIVANOVÁ a kol., *Vodní mlýny*, s. 9.

¹²⁴ L. ŠTĚPÁN – M. KŘIVANOVÁ, *Dílo*, s. 182.

¹²⁵ I. JAKUBEC – Z. JINDRA, *Dějiny*, s. 60.

¹²⁶ F. MELICHAR, *Dějiny*, s. 230.

¹²⁷ L. ŠTĚPÁN – M. KŘIVANOVÁ, *Dílo*, s. 194.

¹²⁸ I. JAKUBEC – Z. JINDRA, *Dějiny*, s. 65.

¹²⁹ K. BURDA – P. HRDINA (edd.), *Putování*, s. 1.

¹³⁰ J. LOUŽENSKÝ – J. FRÖHLICH, *Mlynářství*, s. 8.

řemesla a existence cechu pro tehdejší obyvatele města.¹³¹ Pražští mlynáři už od 14. století dohlíželi na všechny mlynáře v Čechách a formou komisí kontrolovali také řádné míry jezů či technický stav mlýnů.¹³² Jejich poslední cesta do Vodňan proběhla v roce 1708 za vlády Josefa II., pak jejich funkci převzal stát.¹³³ Vodňanský mlynářský cech oficiálně zanikl rovněž vydáním nového živnostenského řádu roku 1859.

Mlynáři z Vodňan a z Blatné tvořili od roku 1883 společně s místními řezníky, sládky, lihovárníky, pekaři a krupaři potravní společenstva. Vznik vlastního společenstva mlynářského se pak ve Vodňanech datuje k roku 1907. Od té chvíle patřili mlynáři k Živnostenské komoře pro jihozápadní Čechy se sídlem v Plzni.¹³⁴

II.4. Osazenstvo mlýna

Hlavou mlynářské rodiny byl přirozeně mlynář, kterému se také někdy říkalo pan otec či pantáta.¹³⁵ Žil ve mlýně se svou manželkou a dětmi, případně i dalšími příbuznými, kteří se rovněž často zapojovali do chodu mlýna.¹³⁶ V případě, že nečekaně zemřel či byl dočasně ve mlýně nepřítomný, musela jej jeho žena–mlynářka dokázat zastat ve všech funkcích.¹³⁷ Vedle toho na ní však ležela také zodpovědnost řádné hospodyně, kdy se nejen musela postarat o své děti a zajistit fungování domácnosti, ale také celoročně připravovat vydatnou stravu pro celou mlynářskou chasu, aby jí dodala dostatek energie pro vykonávání fyzicky náročných činností.¹³⁸

Chasa, tedy další pracovníci ve mlýně, žila zpravidla ve mlýně společně s mlynářskou rodinou, měla však vyčleněnou samostatnou místnost, tzv. šalandu. Ta se nacházela hned vedle mlýnice.¹³⁹ V čele chasy stál stárek, tedy přední tovaryš a přímý zástupce mistra mlynářského. Jeho úkolem bylo být k ruce mlynáři, a pokud to bylo nutné, dokázal jej ve všem zastoupit. Zároveň zodpovídal a řídil činnost mladších tovaryšů, tedy mládků.¹⁴⁰ Tato funkce se více rozmohla až ve 20. století, kdy se postupně upustilo od chození na zkušenou a tovaryši byli rovnou přijímáni do mlýna za stálý

¹³¹ J. KOŠTOVÁ, *Cech*, s. 5.

¹³² F. MELICHAR, *Dějiny*, s. 14.

¹³³ J. LOUŽENSKÝ – J. FRÖHLICH, *Mlynářství*, s. 9.

¹³⁴ *Tamtéž*, s. 14.

¹³⁵ M. JANOTKA – K. LINHART, *Zapomenutá řemesla*, s. 39.

¹³⁶ V. SLOUP, *Československé mlynářství*, s. 76.

¹³⁷ L. ŠTĚPÁN – M. KŘIVANOVÁ, *Dílo*, s. 183.

¹³⁸ J. LOUŽENSKÝ – F. REITINGER, *Z jihočeských mlýnů*, s. 2.

¹³⁹ *Tamtéž*, s. 3.

¹⁴⁰ M. JANOTKA – K. LINHART, *Zapomenutá řemesla*, s. 39.

plat.¹⁴¹ Na nejnižší pozici se pak nacházel mlynářský učeň, kterému se říkalo prášek či smetiprach.¹⁴² Toto označení vycházelo z jeho povinnosti zametat mlýnský prach, tedy mouku, jež byla po mletí rozprášena po mlýnici.¹⁴³ Do mlýna mohli příležitostně přicházet také krajánci, kteří zde vypomáhali za jídlo či peníze a mohli ve mlýně také přespat.¹⁴⁴

Hierarchie a rozvržení rolí obyvatel mlýna i dalších lidí, kteří do něj docházeli za prací, byla poměrně striktně daná, což z nich dělalo dobře organizovaná společenství. Ta ovlivňovala celou místní komunitu, a to tím spíše, nacházelo-li se v okolí města více mlýnů. Nejinak tomu bylo i ve Vodňanech. A ačkoliv se v průběhu let mohlo uspořádání uvnitř mlýnů drobně proměňovat, trvalou vždy zůstávala váženost a hlavní slovo mistrů mlynářských. Právě oni se stali ústřední linkou mého výzkumu.

¹⁴¹ L. ŠTĚPÁN – M. KŘIVANOVÁ, *Dílo*, s. 182.

¹⁴² V. SLOUP, *Československé mlynářství*, s. 76.

¹⁴³ L. ŠTĚPÁN – M. KŘIVANOVÁ, *Dílo*, s. 181.

¹⁴⁴ J. LOUŽENSKÝ – J. FRÖHLICH, *Mlynářství*, s. 12.

III. MLYNÁŘSKÝ ROD ŽAHOURŮ

III.1. Mlynáři a mlynářky působící ve Vodňanech

V tomto oddíle se nacházejí biogramy mlynářů a mlynářek z rodu Žahourů, kteří po nějakou dobu vlastnili některý z vodňanských mlýnů. Osoby jsou řazeny generačně, tedy na počátku je vždy nejstarší mlynář a za ním následují jeho přímí potomci, příp. manželky, které se do rodu Žahourů přivdaly a po smrti svého muže spravovaly mlýn.¹⁴⁵ Počátečním datem mého výzkumu je rok 1722, kdy se stal mistrem mlynářským Josef Žahour (ID 001). Jedná se o nejstaršího zaznamenaného mlynáře z rodu Žahourů, který se objevil v pramenech pro zkoumané období, a právě od něj se odvíjí hlavní linie dalších generací mlynářů z tohoto rodu.

Josef Žahour (?–1756) – ID 001

Dne 7. dubna 1722 dosáhl postavení mistra mlynářského Josef Žahour, bratr dalšího mlynáře Jiřího.¹⁴⁶ Josef měl šest synů, přičemž všichni se nějakým způsobem věnovali mlynářství. V písemnostech cechu jsou zmíněni Jan, Vojtěch a Josef,¹⁴⁷ ti se ovšem v žádných pozdějších pramenech neobjevují, je tedy pravděpodobné, že po vyučení ze svého rodného města odešli. Přímo na vodňanských mlýnech pak hospodařili Jiří (nar. 1742), Řehoř a Vojtěch.¹⁴⁸

Josef působil na vodňanském Dubských mlýně. V závěti jej odkázal svému synovi Jiřímu.¹⁴⁹

Řehoř Žahour (?–?) – ID 200

Syn Josefa Žahoura Řehoř byl ustanoven mistrem mlynářským 1. května 1765.¹⁵⁰ Oženil se s Veronikou Pimperlovou, která rovněž pocházela z vodňanského mlynářského rodu. Měli spolu dcery Marianu (nar. 1787)¹⁵¹ a Marii, která se později provdala za Kašpara Schmieda z Vodňan,¹⁵² a syny Josef a Tomáše. Oba synové se vyučili mlynáři při cechu mlynářském ve Vodňanech.¹⁵³

¹⁴⁵ V 19. století byly takové ženy dvě, a to Rozálie, roz. Dvořáková (ID 009), manželka Václava Žahoura (ID 008), a Josefa Barbora, roz. Balounová (ID 055), manželka Eduarda Žahoura (ID 054).

¹⁴⁶ Státní okresní archiv Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 5, sign. I/5.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 80.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 79.

¹⁵⁰ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, sign. II/B/8, fas. 1, fol. 6.

¹⁵¹ Státní oblastní archiv Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, Farní úřad Vodňany*, kniha č. 4.

¹⁵² Tamtéž, kniha č. 7.

¹⁵³ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 7, sign. I/7.

Řehoř Žahour koupil asi v roce 1768 mlýn Suchomel od Františka Příbramského, velice brzy jej však prodal Františku Kalivodovi a jeho manželce Žofii.¹⁵⁴ Je pravděpodobné, že důvodem mohla být Řehořova finanční tíseň, v roce 1787 mu byl totiž odpuštěn pravidelný příspěvek do cechovní pokladny z důvodu chudoby.¹⁵⁵

Vojtěch Žahour (?–1793) – ID 209

Vojtěch Žahour byl synem Josefa Žahoura z Dubských mlýna. Dne 21. ledna 1762 byl přijat vodňanským cechem za mistra mlynářského.¹⁵⁶ Oženil se s jistou Anastázií¹⁵⁷ a spolu měli přinejmenším dva syny, Jana a Vojtěcha. Oba se později rovněž stali mlynáři.¹⁵⁸

Vojtěch působil na mlýnu Suchomel, který odkoupil 1. ledna 1773 od Františka Kalivody a jeho manželky Žofie. Zemřel v roce 1793 a mlýn po něm převzal nejstarší syn.¹⁵⁹

Jan Žahour (1754–1832) – ID 210

Syn Vojtěcha Žahoura Jan se narodil roku 1754¹⁶⁰ a po vzoru otce se v mládí začal učit mlynářem. Dne 26. prosince 1764 byl přijat za tovaryše mlynářského¹⁶¹ a postavení mistra dosáhl už 8. října 1779.¹⁶²

Z prvního manželství měl dceru Annu (nar. 1789), jméno první ženy se však nepodařilo dohledat.¹⁶³ Podruhé se oženil s Marií Annou Šimovou (nar. 1776) a z tohoto svazku vzešly další čtyři děti – dcera Anna (nar. 1793) a synové Matěj (nar. 1795), Václav (nar. 1797) a Vojtěch.¹⁶⁴ Ani jeden z nich se však mlynářem nestal. Nejstarší syn Matěj se vyučil ševcovskému řemeslu a vzal si Josefu Řídkou (nar. 1796), dceru vodňanského ševce Františka Řídkého a Evy Řídké.¹⁶⁵ Narodilo se jim jedenáct dětí.¹⁶⁶

¹⁵⁴ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 144.

¹⁵⁵ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 10, sign. III/A/1.

¹⁵⁶ Tamtéž, sign. II/B/8, fas. 1, fol. 1.

¹⁵⁷ P. STUHLÁ – J. LOUŽENSKÝ, *Paměti II/1*, s. 282.

¹⁵⁸ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 5, sign. I/5.

¹⁵⁹ P. STUHLÁ – J. LOUŽENSKÝ, *Paměti II/2*, s. 208.

¹⁶⁰ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 2.

¹⁶¹ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 8, sign. I/8.

¹⁶² Tamtéž, sign. II/B/8, fas. 1, fol. 10.

¹⁶³ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 16.

¹⁶⁴ Tamtéž, kniha č. 4.

¹⁶⁵ V tomto případě se jedná o pouhou shodu jmen a dotyční nebyli nijak příbuzensky spjati, jak uvádí matrika. SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 4.

¹⁶⁶ P. STUHLÁ – J. LOUŽENSKÝ, *Paměti II/1*, s. 168.

Jan převzal mlýn Suchomel po smrti otce 18. ledna 1793. Téměř na den přesně za deset let 12. ledna 1803 jej prodal svému mladšímu bratru Janovi.¹⁶⁷ Dne 17. července 1810 pak koupil od Františka Putschegla mlýn Na Valše, i ten však pravděpodobně brzy prodal, jelikož v pozdějších letech už se na mlýně nevyskytoval žádný nositel jména Žahour.¹⁶⁸

Vojtěch Žahour (1779–?) – ID 212

Druhý syn Vojtěch se narodil Vojtěchu Žahourovi a jeho ženě Anastázii v roce 1779.¹⁶⁹ Oženil se hned dvakrát, poprvé 8. září 1803 s Marií Chrášťanskou (nar. 1787), dcerou mlynáře ve Vodňanech Jana Chrášťanského a jeho ženy Alžběty.¹⁷⁰ Narodili se jim syn Jan (nar. 1805) a dcera Eleonora (nar. 1807).¹⁷¹ Ta se provdala za místního koželuha a člena městské rady Václava Maška.¹⁷²

Druhý sňatek uzavřel Vojtěch Žahour 23. května 1809 s dvojnásobnou vdovou Barborou, roz. Macurovou,¹⁷³ jež v té době vlastnila mlýn ve Strakonících. Zdědila ho po smrti druhého manžela Františka Duška.¹⁷⁴

Vojtěch koupil mlýn Suchomel od staršího bratra Jana 12. ledna 1803. Hned 6. února jej věnoval své budoucí nevěstě Marii,¹⁷⁵ ta ovšem zemřela už za šest let.¹⁷⁶ Jan se v témže roce podruhé oženil, mlýn prodal a odešel do Strakonice do mlýna své novomanželky.¹⁷⁷

Jiří Žahour (1742–1806) – ID 002

Syn Josefa Žahoura Jiří se narodil v roce 1742.¹⁷⁸ Dne 26. prosince 1768 byl přijat jako tovaryš do cechu mlynářského¹⁷⁹ a již 3. dubna 1771 se z něj stal mistr.¹⁸⁰

Jeho první manželka se jmenovala Kateřina a měl s ní čtyři děti. Syn Josef (nar. 1770) se vyučil mlynářem.¹⁸¹ Oženil se s Josefou Osolsobě, mlynářskou dcerou

¹⁶⁷ Titíž, *Paměti II/2*, s. 209

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 3.

¹⁷⁰ Tamtéž, kniha č. 16.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž, kniha č. 21.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 144.

¹⁷⁵ P. STUHLÁ – J. LOUŽENSKÝ, *Paměti II/2*, s. 208.

¹⁷⁶ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 23.

¹⁷⁷ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 145.

¹⁷⁸ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 14.

¹⁷⁹ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 8, sign. I/8.

¹⁸⁰ Tamtéž, kniha č. 5, sign. I/5.

¹⁸¹ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 14.

z Batelova v dnešním okrese Jihlava.¹⁸² Syn Václav se rovněž věnoval mlynářské profesi, ale na rozdíl od bratra zůstal natrvalo ve Vodňanech, kde působil postupně na třech mlýnech.¹⁸³ Nejmladší syn Jan se vyučil hrnčířem. Jeho živnost po něm převzal syn Hynek, který se narodil ze sňatku s Evou Höglou.¹⁸⁴ Jediná dcera Josefa byla provdána v šestnácti letech za Jana Čuznu, mlynáře v Libějovicích.¹⁸⁵

Druhý sňatek uzavřel Jiří Žahour s Veronikou Fidlerovou (nar. 1755), dcerou Antonína Fidera, mlynáře z Hliněného mlýna.¹⁸⁶ Z tohoto svazku se narodili další tři synové – Jakub (nar. 1786), Jan Nepomuk (nar. 1788) a František (nar. 1790).¹⁸⁷ Řemeslo po otci převzal nejstarší Jakub, který se živil jako mlynář a krupař a později jako sládek v Klatovech. Byl dvakrát ženatý¹⁸⁸ a hned čtyři jeho synové se stali mlynáři.¹⁸⁹

Jiří Žahour zdědil Dubských mlýn po svém otci na základě pozůstalosti vyřizované 25. října 1756, mlýn byl však až do dovršení dospělosti spravován jeho matkou.¹⁹⁰ Její jméno se v pramenech neobjevuje.

Josefa Barbora Balounová (1814–1861) – ID 055

Josefa Barbora byla dcera Antonína Balouna, kloboučníka ve Volyni a později ve Vodňanech, a Rozálie Freimarčové z Radomyšle.

Dne 3. února 1835 byla provdána za mlynáře Eduarda Žahoura (nar. 1810), syna mlynáře Jakuba Žahoura a Kateřiny Nachtmannové.¹⁹¹ Narodilo se jim osm dětí. Dcery Alžběta (nar. 1835) a Julie (nar. 1841) a syn Josef (nar. 1848) zemřeli v dětském věku.¹⁹² Nejstarší dcera Rozálie (nar. 1837) se vdala roku 1858 za truhláře Tomáše Váňu.¹⁹³ Synové Václav (nar. 1843) a Jan Nepomuk (nar. 1846) se vyučili mlynáři a tuto profesi později také vykonávali. Z nejmladšího Josefa (nar. 1853) se stal truhlář a z Jana (nar. 1845) perníkář.¹⁹⁴ Právě posledně jmenovaný na tom dle pramenů nebyl

¹⁸² Tamtéž, kniha č. 4.

¹⁸³ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 5, sign. I/5.

¹⁸⁴ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 16.

¹⁸⁵ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 80.

¹⁸⁶ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 25.

¹⁸⁷ Tamtéž, kniha č. 4.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 7, sign. I/7.

¹⁹⁰ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 79.

¹⁹¹ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 21.

¹⁹² Tamtéž, kniha č. 5.

¹⁹³ Tamtéž, kniha č. 8.

¹⁹⁴ Státní oblastní archiv Třeboň – Státní okresní archiv Písek, *Okresní úřad Písek I*, inv. č. 2673, fas. 381, *sčítání lidu 1869, Vodňany – Předměstí (čp. 51–66, 68–100)*.

finančně příliš dobře. Měl totiž zmizet a ve Vodňanech zanechat ženu, pět nezletilých dětí a velké dluhy. Jako pohřešovaný byl evidován od roku 1870.¹⁹⁵

Josefa Barbora získala mlýn Suchomel od manželů Mikešových v roce 1835. Pojilo je příbuzenské pouto, Josefa Barbora byla jejich neteří.¹⁹⁶ Po sňatku s Eduardem Žahourem v téže roce přešel mlýn pod jeho správu. Opět jej přebrala až jako vdova v roce 1856 a řídila ho až do své smrti.¹⁹⁷

Eduard Žahour (1810–1856) – ID 054

V roce 1810 se mlynáři Jakubu Žahourovi (nar. 1786) a Kateřině Nachtmannové narodil syn Eduard.¹⁹⁸ Jeho matka bohužel brzy po porodu zemřela. Otec se podruhé oženil s Františkou Stožickou¹⁹⁹ a Eduard postupně získal sedm nevlastních sourozenců.²⁰⁰ Byl dán do učení k mlynáři Josefu Pimperlovi a roku 1830 se z něj stal tovaryš mlynářský.²⁰¹ Za mistra jej cech přijal 18. ledna 1836.²⁰²

Dne 3. února 1835 se oženil s Josefou Barborou Balounovou (nar. 1814)²⁰³ a narodilo se jim osm dětí.²⁰⁴

Eduard se přiženil na mlýn Suchomel, jenž získala před sňatkem jeho novomanželka Josefa Barbora od svého strýce. Po Eduardově předčasné smrti v roce 1856 byly ještě všechny jeho děti nezletilé, starost o mlýn tedy musela převzít manželka a držela jej pro syna Václava až do své smrti.²⁰⁵

Václav Žahour (1843–1895) – ID 059

Nejstarší syn Eduarda Žahoura Václav se narodil ve mlýně Suchomel 17. září 1843.²⁰⁶ V době od 1. září 1857 a 10. října 1858 se učil mlynářskému řemeslu u otceva bratrance Jakuba Žahoura v Písku.²⁰⁷ Už v dalším roce 4. října 1859 byl na žádost matky–vdovy oficiálně prohlášen za vyučeného.²⁰⁸

¹⁹⁵ *Otavan: týdeník pro zábavu, zájmy politické, obecné a spolkové 1*, 1870, č. 7, s. 53.

¹⁹⁶ Mlýn měl původně připadnout Karlu Balounovi, bratru Josefy Barbory, kterého bezdětní manželé Mikešovi adoptovali za podmínky, že je ve stáří zaopatří. Není známo, proč nakonec mlýn pozbyl a dědictví připadlo jeho sestře.

¹⁹⁷ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 145.

¹⁹⁸ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 4.

¹⁹⁹ Tamtéž, kniha č. 21.

²⁰⁰ Tamtéž, kniha č. 4.

²⁰¹ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 5, sign. I/5.

²⁰² Tamtéž, sign. II/B/8, fas. 1, fol. 46.

²⁰³ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 21.

²⁰⁴ Tamtéž, kniha č. 5.

²⁰⁵ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 145.

²⁰⁶ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 5.

²⁰⁷ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, sign. II/B/5, fas. 1, fol. 2.

²⁰⁸ Tamtéž, kniha č. 3, sign. I/3.

Dne 25. listopadu 1867 se oženil s Johanou Maškovou (nar. 1846), dcerou koželuha Tomáše Maška a Kateřiny Řídké z Vodňan.²⁰⁹ Johana během třinácti let porodila deset dětí, pět z nich se však nedožilo ani věku tří let. Byli to synové Bedřich Eduard (nar. 1873), Bohumil (nar. 1877), Bohumil Hynek (nar. 1878) a Stanislav Jan (nar. 1879) a dcera Karolína Kateřina (nar. 1881).²¹⁰ Z dcer Marie Rosy (nar. 1868) a Johany Kateřiny (nar. 1871) se staly služebné.²¹¹ Obě bohužel rovněž předčasně zemřely – Marie Rosa ve věku dvaceti tří let na oboustranný zápal plic a Johana Kateřina ve dvaceti jedna letech následkem srdeční vady.²¹² Opravdu produktivního věku se tak dožili jen tři synové, ani jeden z nich však nebyl dán do učení na mlynáře. Karel (nar. 1869) se živil jako kupecký příručí, Václav Bohumil (nar. 1874) jako krejčí a Eduard Jan (nar. 1876) jako zámečník.²¹³

Václav převzal mlýn Suchomel po smrti matky Josefy Barbory v roce 1861. Mlýn pod jeho vedením zřejmě upadal, neboť byl v srpnu 1879 exekučně prodán.²¹⁴ Tím se zároveň nachýlila ke konci i celá historie mlýna Suchomel, který už v budoucnu nezískal trvalého majitele, po roce 1899 byl zrušen a noví majitelé na jeho místě postavili dům a hospodářská stavení.²¹⁵

Václav Žahour (?–1829) – ID 008

Václav Žahour se narodil do rodiny mlynáře Jiřího Žahoura a jeho ženy Kateřiny. Po vzoru otce byl dán do učení a 1. října 1800 se stal mlynářským mistrem.²¹⁶

Za manželku si vzal Rozálii Dvořákovou (nar. 1782), dceru Matěje Dvořáka.²¹⁷ Spolu měli čtyři děti, dcery Marii Annu (nar. 1807), Annu Marii (nar. 1811) a Josefu (nar. 1813) a syna Josefa (nar. 1823).²¹⁸ Z Josefa se stal mlynářský mistr ve Vodňanech. Kromě vlastních dětí se starali také o sirotka Jakuba (nar. 1820), kterého si osvojili.²¹⁹ I on se stal mlynářem a v dospělosti působil na mlýně v Písku.²²⁰

²⁰⁹ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 8.

²¹⁰ Tamtéž, kniha č. 5.

²¹¹ SOA Třeboň – SOKA Písek, *OÚ Písek I*, inv. č. 1772, fas. 60, *sčítání lidu 1890, Vodňany – Předměstí (čp. 181–327)*.

²¹² SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 25.

²¹³ SOA Třeboň – SOKA Písek, *OÚ Písek I*, inv. č. 1772, fas. 60, *sčítání lidu 1890, Vodňany – Předměstí (čp. 181–327)*.

²¹⁴ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 145.

²¹⁵ Tamtéž, s. 146.

²¹⁶ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 5, sign. I/5.

²¹⁷ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 21.

²¹⁸ Tamtéž, kniha č. 4.

²¹⁹ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 70.

²²⁰ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, sign. II/B/5, fas. 1, fol. 2.

Václav postupně hospodařil dokonce na třech vodňanských mlýnech. V roce 1800 odstoupil otec v jeho prospěch Dubských mlýn.²²¹ Zde pobýval až do roku 1816, kdy jej prodal Františku Ziegloserovi a jeho manželce Anně.²²² Ovšem už roku 1810 zakoupili s manželkou Rozálií od Tomáše Řídkého Kulhánků mlýn.²²³ Dne 30. dubna 1827 si pronajal Pomejů mlýn od Antonína Šebele, který vedl do své smrti o dva roky později.²²⁴

Rozálie Dvořáková (1782–?) – ID 009

Rozálie Dvořáková byla dcerou Matěje Dvořáka, domkáře ze Strachovic u Dřítně. Do Vodňan se dostala prvním sňatkem s mlynářem Václavem Žahourem.²²⁵ Po jeho smrti v roce 1829 se podruhé provdala za Josefa Pimperleho, mlynáře z Mosteckého mlýna ve Vodňanech.²²⁶

Rozálie spravovala Kulhánků mlýn po prvním ovdovění a měla jej držet až do doby, kdy nejstarší syn Josef dosáhne dospělosti.²²⁷ Mezi nimi se ovšem rozhořel spor ohledně práva Rozálie na výměnek a v letech 1834–1844 se spolu dokonce soudili.²²⁸ Soud matce nakonec přičkl právo na příbytek, který dosud užívala, a na každoroční dávky obilí a dříví. Pokud by zemřela dříve než její současný manžel, měl dostat i on kompenzaci za vyměřený výměnek. Rozálie pak měla předat celý mlýn Josefovi.²²⁹ Spor byl nakonec definitivně ukončen v roce 1845, kdy Josef skutečně převzal mlýn a matka Rozálie následně žila s novým manželem na Mosteckých mlýně.²³⁰

Josef Žahour (1823–1886) – ID 011

Syn Václava Žahoura a Rozálie Dvořákové Josef pojal v roce 1845 za manželku Kateřinu Řídkou (nar. 1829), dceru netolického a později vodňanského řezníka Františka Řídkého a Marie Touškové.²³¹ Narodilo se jim sedm dětí, synové František (nar. 1850) a Josef (nar. 1852) však zemřeli již ve věku šesti let.²³² Životy všech ostatních potomků

²²¹ MaG Vodňany, *složka Rodinný archiv Žahour*, přír. č. 45/97, inv. č. 17 220, tržová smlouva ze dne 15. července 1800.

²²² P. STUHLÁ – J. LOUŽENSKÝ, *Paměti II/2*, s. 216.

²²³ MaG Vodňany, *složka Rodinný archiv Žahour*, přír. č. 44/97, inv. č. 17 219, tržová smlouva ze dne 1. dubna 1810.

²²⁴ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 151.

²²⁵ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 4.

²²⁶ Tamtéž, kniha č. 21.

²²⁷ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 70.

²²⁸ MaG Vodňany, *složka Rodinný archiv Žahour*, přír. č. 43/97, inv. č. 17 218, listy Rozálie a Josefa Žahourových z let 1834–1844.

²²⁹ Tamtéž, rozhodnutí okresního soudu ve Vodňanech ze dne 20. prosince 1844.

²³⁰ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 70.

²³¹ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 21.

²³² Tamtéž, kniha č. 5.

ale zůstaly pevně spjaty s mlynářstvím. Johana (nar. 1848) byla v roce 1867 provdána za pozdějšího mlynáře v Mosteckých mlýně Jana Mosteckého (nar. 1843)²³³ a mladší dcera Marie (nar. 1856) se v roce 1877 vdala za mlynáře na Hliněném mlýně Jana Hanzlovského.²³⁴ Synové Václav (nar. 1854), František (nar. 1858) a Jan se pak stali mlynáři.²³⁵

Josef Žahour převzal Kulhánků mlýn roku 1845, této události však předcházely nepříjemnosti v podobě soudního sporu o nárok vlastní matky na výměnek. Soudní spor s matkou však nebyl jediným, do kterého se Josef dostal. V roce 1855 zažaloval Bartoloměje Štěpánka jako představitele obce Radčice, které před časem pronajal část svých luk, že místní nedodrželi smlouvu a louky mu přes jeho protesty posekali celé.²³⁶ Soud rozhodl ve prospěch Josefa Žahoura, kterému mělo být do čtrnácti dnů vyplaceno odškodnění.²³⁷ Josef hospodařil s manželkou Kateřinou na Kulhánků mlýně až do své smrti roku 1886, kdy jej odkázal nejstaršímu synu Václavovi.²³⁸

V roce 1882 získal na krajské výstavě v Písku ocenění za čistokrevnost své krávy, s níž se na výstavu přihlásil.²³⁹

Marie Hanzlovská, roz. Žahourová (1856–1905) – ID 020

Marie Žahourová se narodila 16. února 1856 mlynáři z Kulhánků mlýna Josefu Žahourovi a jeho ženě Kateřině Řídké původem z Netolic.²⁴⁰

Dne 6. června 1877 se vdala za Jana Hanzlovského, mlynáře z Hliněného mlýna a syna mlynáře Františka Hanzlovského a Veroniky Kuršové.²⁴¹ Manželství trvalo pouhé čtyři roky, neboť Jan v roce 1881 zemřel na souchotiny.²⁴² Ze svazku se přesto narodily tři děti. Dvě dcery, obě pojmenované Marie, zemřely brzy po porodu.²⁴³ Syn František Serafinský (nar. 1879) byl dán do učení a v roce 1903 mu byla na jeho žádost udělena mlynářská živnost.²⁴⁴

²³³ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 8.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 104.

²³⁶ MaG Vodňany, *složka Rodinný archiv Žahour*, přír. č. 32/94, inv. č. 16 061, list okresnímu soudu ve Vodňanech ze dne 26. července 1855.

²³⁷ Tamtéž, přír. č. 479/94, inv. č. 16 506, rozhodnutí okresního soudu ve Vodňanech ze dne 12. srpna 1855.

²³⁸ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 70.

²³⁹ *Otavan: týdeník pro zábavu, zájmy politické, obecné a spolkové* 4, 1882, č. 39, s. 361.

²⁴⁰ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 5.

²⁴¹ Tamtéž, kniha č. 8.

²⁴² Tamtéž, kniha č. 15.

²⁴³ Tamtéž, kniha č. 5.

²⁴⁴ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 129.

Marie převzala starost o Hliněný mlýn po smrti svého manžela a měla jej spravovat až do té chvíle, kdy její tehdy dvouletý syn dovrší dospělosti a bude tak způsobilý mlýn převzít. František se skutečně stal mlynářem a mlýn od matky v roce 1903 převzal.²⁴⁵ Marie zemřela o dva roky později a František spáchal v březnu téhož roku sebevraždu oběšením, dle dobových pramenů v choromyslnosti.²⁴⁶ Jelikož po něm nezůstala žádná manželka, žijící potomci ani sourozenci, mlýn připadl jeho strýci Františku Žahouroví, mladšímu bratrovi Marie, roz. Žahourové.²⁴⁷

Václav Žahour (1854–1917) – ID 019

Václav Žahour byl prvorozeným synem mlynáře Josefa Žahoura a jeho manželky Kateřiny Řídké. Stejně jako jeho otec a mladší bratři se stal mlynářem.²⁴⁸

Václav zdědil Kulhánků mlýn po smrti otce v roce 1886.²⁴⁹ Ve mlýně žil už v roce 1890 jen s chasou²⁵⁰ a ani později se neoženil. Dne 19. ledna 1917 spáchal sebevraždu zastřelením a mlýn po něm převzal mladší bratr František.²⁵¹

Václav opakovaně zasedal jako člen porotního soudu u c. k. krajského soudu, a to v letech 1888²⁵², 1893²⁵³ a 1895²⁵⁴.

František Žahour (1858–1933) – ID 023

František Žahour se narodil 5. listopadu 1858 do Kulhánků mlýna mlynáři Josefu Žahouroví a Kateřině Řídké z Netolic.²⁵⁵ Zcela logicky se tak i on vyučil mlynářem.

Dne 14. listopadu 1885 se oženil s Marií Jirkalovou (nar. 1865), dcerou mlynáře Františka Jirkala ze Sudoměře a Kateřiny Jiráškové z Kestřan.²⁵⁶ Narodilo se jim třináct dětí – pět synů a osm dcer. Pět z nich se však nedožilo ani tří let. Ani dvě další dcery se ovšem nedožily nikterak vysokého věku a zemřely svobodné – Růžena (nar. 1890)

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 15.

²⁴⁷ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 129.

²⁴⁸ SOA Třeboň – SOKA Písek, *OÚ Písek I*, inv. č. 1992, fas. 273, *sčítání lidu 1910, Vodňany – Předměstí (čp. 201–330)*.

²⁴⁹ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 70.

²⁵⁰ SOA Třeboň – SOKA Písek, *OÚ Písek I*, inv. č. 1772, fas. 60, *sčítání lidu 1890, Vodňany – Předměstí (čp. 181–327)*.

²⁵¹ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 42.

²⁵² *Otavan: týdeník pro zábavu, zájmy politické, obecné a spolkové 10*, 1888, č. 34, s. 278.

²⁵³ *Hlasy ze Šumavy 9*, 1893, č. 3, s. 3.

²⁵⁴ *Otavan: týdeník pro zábavu, zájmy politické, obecné a spolkové 17*, 1895, č. 4, s. 5.

²⁵⁵ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 5.

²⁵⁶ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 22.

zemřela v devatenácti letech na tuberkulózu, její sestra Anna (nar. 1894) ve dvaceti třech letech na tyfus.²⁵⁷

Dceru Ludmilu (nar. 1886) provdali rodiče v roce 1907 za obchodníka Jana Mayera (nar. 1878), syna Josefa Mayera ze Sušice a Žofie Kreutzové z Kašperských Hor.²⁵⁸ Spolu měli jen syna Josefa Jana (nar. 1908).²⁵⁹ Marie (nar. 1888) si vzala roku 1911 Karla Františka Mayera, hostinského a později mlynáře v Hliněném mlýně. Dcera Julie (nar. 1896) byla v roce 1922 provdána za Václava Manna a nejmladší Antonie (nar. 1899) uzavřela 1. května 1921 sňatek s mlynářským synkem Vladimírem Kinkorou.²⁶⁰ Dva zbývající synové, Václav (nar. 1903) a František Xaver Otto (nar. 1904), se stali mlynáři.²⁶¹

František získal postupně tři vodňanské mlýny. Jako první pro něj koupil otec v roce 1881 od Františka Řepiše Kamenný mlýn. V dalších letech vyplácel Josefu Řepišovi, bratru prodávajícího, 80 zlatých ročně jakožto výměnek.²⁶² Později nechal František ve mlýně zřídit obchod s moukou a dalším potravinářským zbožím. V roce 1905 zdědil po své sestře–vdově Marii Hliněný mlýn²⁶³ a roku 1917 po sebevraždě bratra Václava také Kulhánků mlýn.²⁶⁴ Hliněný mlýn dal své dceři Marii věnem v roce 1911, Kulhánků mlýn převzal roku 1931 syn Václav a Kamenný mlýn získal po Františkově smrti syn František.²⁶⁵

František Žahour byl ovšem velice aktivním občanem Vodňan. V roce 1893 byl poprvé zvolen do městské rady. Dostal se tím do opravdu vybrané společnosti, neboť to bylo v době, kdy post purkmistra zastával František Herites. „*Vodňany jsou snad jediné město, kde spisovatel jest purkmistrem, a básník Ot. Mokřý náměstkem purkmistra.*“²⁶⁶ Znovu byl zvolen hned v následujících volbách roku 1896.²⁶⁷ Tuto funkci pak František zastával i během první světové války, to se však zastupitelé nescházeli.²⁶⁸ V roce 1910

²⁵⁷ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 24.

²⁵⁸ Tamtéž, kniha č. 10.

²⁵⁹ SOA Třeboň – SOKA Písek, *OÚ Písek I, (1780)*, inv. č. 2129, fas. 371, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Předměstí (čp. 105–250)*.

²⁶⁰ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 10.

²⁶¹ SOA Třeboň – SOKA Písek, *OÚ Písek*, inv. č. 2129, fas. 371, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Předměstí (čp. 105–250)*.

²⁶² MaG Vodňany, *složka Rodinný archiv Žahour*, přír. č. 32/94, inv. č. 16 061, *trhová smlouva ze dne 27. března 1881*.

²⁶³ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 114.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 129.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 71.

²⁶⁶ *Otavan: týdeník pro zábavu, zájmy politické, obecné a spolkové* 15, 1893, č. 5, s. 4.

²⁶⁷ *Hlasy ze Šumavy* 12, 1896, č. 10, s. 3.

²⁶⁸ Jan KAŇKA, *Události let 1914–1918 ve Vodňanech. Kronika první světové války v pohledu tajemníka Městského úřadu*, Vodňany 1998, s. 17.

byl zvolen z pozice starosty Jednoty společenstva mlynářů okresu Vodňanského jako delegát na sněm mlynářských společenstev Království českého.²⁶⁹ Po válce se aktivně přihlásil a nechal u sebe dočasně bydlet Miloslava Stárka, jednoho z válečných sirotků.²⁷⁰ Kromě toho mu byla stejně jako několika dalším měšťanům stanovena poválečná daň 200 K, kterou celou bez prodlení uhradil.²⁷¹

Marie Mayerová, roz. Žahourová (1888–?) – ID 029

Marie Žahourová byla dcera Františka Žahoura a Marie Jirkalové.²⁷² Ti ji v roce 1911 provdali za hostinského Karla Františka Mayera (nar. 1886), syna Viléma Mayera, sládka z Vimperka a později hostinského a obchodníka ve Vodňanech.²⁷³ Kromě dcer Miloslavy (nar. 1919) a Jarmily se jim narodilo také pět synů.²⁷⁴ Nejstarší Karel (nar. 1912) studoval v Brně a ve věku pouhých dvaceti sedmi let spáchal v roce 1939 sebevraždu zastřelením. Václav (nar. 1913) tragicky zahynul rovněž ve dvaceti sedmi letech v době svých studií, kdy roku 1940 zemřel na následky zranění hlavy.²⁷⁵ V necelém jednom roce života pak zemřel Vilém (nar. 1914).²⁷⁶ Opravdu produktivního věku se dožil Antonín (nar. 1915), jenž vystudoval obchodní školu v Praze a živil se později jako obchodník, ovšem až nejmladší František (nar. 1918) se dal na mlynářství a následně pomáhal ve mlýně rodičům.²⁷⁷

Marie dostala Hliněný mlýn věnem od otce v roce 1911, úředně přepsán byl však až roku 1916.²⁷⁸ Následně zde hospodařila se svým manželem až do druhé světové války, během níž budova vyhořela.²⁷⁹ Mletí zde už nikdy nebylo obnoveno.²⁸⁰

Václav Žahour (1903–?) – ID 039

Syn Františka Žahoura a Marie Jirkalové Václav se narodil v roce 1903.²⁸¹ Vyučil se mlynářem a oženil se dne 7. listopadu 1931 s Emilií Pelikánovou.²⁸²

²⁶⁹ *Mlynářské noviny: časopis věnovaný stavu mlynářskému a s ním spojeném zemědělství i hospodářství* 8, 1911, č. 13, s. 1.

²⁷⁰ J. Kaňka, *Události*, s. 80

²⁷¹ Tamtéž, s. 84.

²⁷² J. LOUŽENSKÝ – F. REITINGER, *Z jihočeských mlýnů*, s. 48.

²⁷³ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 10.

²⁷⁴ J. LOUŽENSKÝ – F. REITINGER, *Z jihočeských mlýnů*, s. 50.

²⁷⁵ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 42.

²⁷⁶ Tamtéž, kniha č. 15A.

²⁷⁷ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 130.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 71.

²⁷⁹ Rok, ve kterém došlo k požáru, není jednoznačně určen. Pravděpodobně se tak stalo v roce 1943, ovšem o datu prameny mlčí a ani rodinným příslušníkům není známo.

²⁸⁰ J. LOUŽENSKÝ – F. REITINGER, *Z jihočeských mlýnů*, s. 50.

²⁸¹ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 20A.

²⁸² Tamtéž, kniha č. 11A.

Václavovi předal otec Kulhánků mlýn krátce před jeho sňatkem 2. listopadu 1931.²⁸³

František Xaver Otto Žahour (1904–1989) – ID 040

Dne 28. listopadu 1904 se Františku Žahourovi a Marii Jirkalové narodil syn František Xaver Otto.²⁸⁴ V červnu 1931 se oženil s Růženou Krlínovou (nar. 1912).²⁸⁵ Růžena a její sestra Marie byly sirotky – otec František Krlín padl v první světové válce²⁸⁶ a matka Růžena zemřela v roce 1925 na následky srdeční vady, kterou jí měla přivodit ztráta muže.²⁸⁷ František a Růžena Žahourovi měli tři děti, syny Miroslava a Zdeňka a dceru Evu, která dodnes žije ve Vodňanech.²⁸⁸

František zdědil Kamenný mlýn po smrti otce v roce 1933. Ve mlýně nadále provozoval obchod s moukou a dalším potravinářským zbožím, ve kterém prodávala manželka Růžena. Mlýn společně obhospodařovali až do jeho znárodnění.²⁸⁹

III.2. Další mlynáři z rodu Žahourů

Kromě mlynářů a mlynářek, kteří vlastnili mlýny přímo ve Vodňanech, se v písemnostech cechu mlynářského Vodňany objevuje řada dalších mlynářských učňů, tovaryšů a mistrů nesoucích jméno Žahour.²⁹⁰ Tyto můžeme rozdělit do dvou kategorií. V prvních z nich jsou chlapi, kteří se sice mlynářskému řemeslu vyučili a později jej částečně i provozovali, ovšem nikdy se neosamostatnili a pomáhali často svým příbuzným na jejich mlýnech. Příkladem budiž Jan Žahour (1812–1877; ID 242), jenž se živil jako mlynářský pomocník a pekař ve Vodňanech, či Josef Žahour (1770–1858; ID 006), jenž působil jako mlynářský pomocník svého otce a později bratra v Dubských mlýně. Druhou skupinu pak tvoří ti, kteří se v dalších dobových pramenech zpravidla již neobjevují, proto u většiny z nich chybí životopisná data. Zdůvodnění může být více, ovšem jako nejpravděpodobnější se jeví, že buďto po svém odchodu na zkušenou zůstali v některém z mlýnů jako pracovní síla, nebo se do jiného mlýna přiženili či jej získali do vlastnictví koupí. Jde například o Jakuba Žahoura (1820–?; ID 238), jenž se po přijetí za mistra cechu v roce 1849 přesunul na mlýn v Písku, který pro něj koupil jeho nevlastní

²⁸³ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 71.

²⁸⁴ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 20A.

²⁸⁵ Tamtéž, kniha č. 11A.

²⁸⁶ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 116.

²⁸⁷ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 42.

²⁸⁸ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 116.

²⁸⁹ Tamtéž.

²⁹⁰ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*.

otec, nebo Václava Žahoura (?-?; ID 239), jenž odkoupil mlýn pod Třešovicí u Jinína, kde se i se svou rodinou natrvalo usadil. Jako další varianta se pak nabízí možnost, že je mlynářské řemeslo nadále nedokázalo uživit, proto odešli pryč za jinou práci. Zde lze jmenovat Jakuba Žahoura (1786–1850; ID 053), jenž v pozdějším věku odešel do Klatov, kde už nadále neprovozoval mlýn, nýbrž se z něj stal sládek. Otázka osudu mlynářských synů, kteří odešli mimo město, představuje jeden z případných dalších směrů studia mlynářských rodů na Vodňansku.

Mlynáři jsou řazeni stejně jako v předchozím oddíle dle generačního klíče. Postupují tedy vždy od nejstaršího mlynáře, za něj jsou bezprostředně zařazeni jeho první potomci. Až za nimi pak následuje další pomyslná větev rodu, opět tedy otec se svými syny, příp. vnuky.

Jiří Žahour (?-?) – ID 228

Dne 2. ledna 1724 byl přijat za mistra cechu mlynářského Jiří Žahour.²⁹¹ Jeho bratr Josef působil rovněž jako mlynářský mistr, a to přímo ve Vodňanech na Dubských mlýně.²⁹² V roce 1731 požádal o svolení pro vyučení se řemeslu pro syny Antonína a Matěje a v obou případech mu bylo vyhověno.²⁹³

Antonín Žahour (?-?) – ID 229

Antonín, syn Jiřího Žahoura, byl přijat za mistra 11. října 1763.²⁹⁴ Oženil se s Ludmilou Hanzlovskou z Červeného mlýna u Bechyně a narodil se jim syn Václav, který později působil jako sládek a hostinský ve Vodňanech. Ten si vzal za ženu dceru vodňanského řezníka Evu Hofmanovou.²⁹⁵ Spolu měli dceru Kateřinu a syny Františka a Antonína, jenž působil ve Vodňanech jako písař.²⁹⁶

Matěj Žahour (?-?) – ID 230

Druhý syn Jiřího Žahoura Matěj se rovněž po roce 1731 učil mlynářskému řemeslu.²⁹⁷ Z pozdější doby o něm ovšem nebyly dohledány žádné zprávy.

²⁹¹ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 5, sign. I/5.

²⁹² P. STUHLÁ – J. LOUŽENSKÝ, *Paměti II/2*, s. 216.

²⁹³ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 7, sign. I/7.

²⁹⁴ Tamtéž.

²⁹⁵ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 7.

²⁹⁶ Tamtéž, kniha č. 25.

²⁹⁷ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 7, sign. I/7.

Vojtěch Žahour (?-?) – ID 235

Syn Josefa Žahoura, který byl mlynářem v Dubských mlýně až do své smrti v roce 1756.²⁹⁸ Vojtěch získal 10. ledna 1779 potvrzení o vyučení²⁹⁹ a 4. října 1790 se následně stal mistrem.³⁰⁰ Dle dostupných pramenů víme, že měl minimálně pět bratrů, přičemž všichni se učili řemeslu svého otce. Ten požádal o svolení k jejich vyučení na cechovní schůzi 12. května 1752.³⁰¹

Josef Žahour (?-?) – ID 236

Josef, syn Josefa Žahoura, se stejně jako jeho bratři Vojtěch, Řehoř, Jan a Jiří učil mlynářskému řemeslu. O jeho vyučení a přijetí do cechu však již neexistují záznamy.³⁰²

Jan Žahour (?-?) – ID 233

Jan Žahour byl v pořadí třetím synem Josefa Žahoura, tedy i jemu byla předurčena profesní dráha mlynáře. Mistrem cechu se stal 8. října 1774, tedy dvaadvacet let od chvíle, kdy byl dán do učení.³⁰³

Vojtěch Žahour (?-?) – ID 234

Janův syn Vojtěch byl na cechovní schůzi 1. října 1803 jmenován mistrem cechu.³⁰⁴

Josef Žahour (?-?) – ID 231

Josef byl synem Řehoře Žahoura, který pravděpodobně už od roku 1768 vlastnil mlýn Suchomel,³⁰⁵ a Veroniky Pimperlové, jež pocházela rovněž z vodňanského mlynářského rodu.³⁰⁶ I Josef s bratrem Tomášem se stali mlynáři. Otec požádal o jejich vyučení 5. října 1784.³⁰⁷ Josef získal osvědčení o vyučení 4. října 1785³⁰⁸ a na schůzi 1. října 1801 jej cech přijal za mistra.³⁰⁹

²⁹⁸ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 79.

²⁹⁹ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, sign. II/B/6, fas. 1, fol. 13.

³⁰⁰ Tamtéž, kniha č. 5, sign. I/5.

³⁰¹ Tamtéž, kniha č. 7, sign. I/7.

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ Tamtéž, kniha č. 5, sign. I/5.

³⁰⁴ Tamtéž.

³⁰⁵ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 144.

³⁰⁶ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 3.

³⁰⁷ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 7, sign. I/7.

³⁰⁸ Tamtéž, sign. II/B/6, fas. 1, fol. 23.

³⁰⁹ Tamtéž, kniha č. 5, sign. I/5.

Tomáš Žahour (?-?) – ID 232

Josefův bratr Tomáš byl uznán za vyučeného ve stejný den, tedy 4. října 1785.³¹⁰ Jeho mistrovský list se však už mezi dokumenty cechu nenachází.

Josef Žahour (1770–1858) – ID 006

Josef byl prostředním synem mlynáře Jiřího Žahoura (nar. 1742) z jeho prvního manželství s jistou Kateřinou.³¹¹ Josef se stal mlynářským pomocníkem v Dubských mlýně u otce Jiřího a posléze bratra Václava, s rodinou však žil od roku 1805 v domě čp. 190.³¹² Před rokem 1800 se oženil s Josefou Osolsobě (nar. 1770), jež pocházela z Batelova a byla rovněž mlynářskou dcerou. Narodili se jim dcery Marie (nar. 1801) a Eleonora (nar. 1804) a synové Jan (nar. 1806), Antonín (nar. 1808), Lukáš (nar. 1811) a František (nar. 1815).³¹³

Nejstarší syn Jan se živil jako dámský krejčí. Vzal si dceru vodňanského punčocháře Veroniku Rennerovou, s níž měl osm dětí – pět dcer a tři syny.³¹⁴

Druhý Josefův syn Antonín se vyučil truhlářskému řemeslu. Oženil se s dcerou řezníka z Týna nad Vltavou Rozálií Hájkovou (nar. 1809) a postupně se jim narodilo rovněž osm dětí. Šlo o čtyři dcery a čtyři syny.³¹⁵ Z mužských potomků se však dožil dospělosti jen František (nar. 1841), jenž se po vzoru otce vyučil truhlářem, ale později působil jako účetní městské spořitelny.³¹⁶ Antonín se v roce 1848 zapojil do vzniku Národní gardy ve Vodňanech,³¹⁷ v níž nadále působil jakožto nadporučík druhé setniny.³¹⁸

Jakub Žahour (1786–1850) – ID 053

Jakub Žahour se narodil z druhého manželství Jiřího Žahoura (nar. 1742) s Veronikou Fidlerovou (nar. 1755).³¹⁹ Byl zapsán do knihy tovaryšské k 26. prosinci 1804,³²⁰ mistrem byl ustanoven o necelých osm let později 6. října 1812.³²¹

³¹⁰ Tamtéž, sign. II/B/6, fas. 1, fol. 27.

³¹¹ P. STUHLÁ – J. LOUŽENSKÝ, *Paměti II/2*, s. 216.

³¹² Titíž, *Paměti II/1*, s. 285.

³¹³ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 16.

³¹⁴ Tamtéž, kniha č. 5.

³¹⁵ Tamtéž, kniha č. 18.

³¹⁶ Tamtéž, kniha č. 15.

³¹⁷ Zapojili se i další mlynáři či mlynářští synové, například Antonín Karásek, Vojtěch Pimperle či Josef Pimperle.

³¹⁸ V. MOSTECKÝ, *Dějiny III*, s. 175–176.

³¹⁹ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 14.

³²⁰ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 8, sign. I/8.

³²¹ Tamtéž, kniha č. 5, sign. I/5.

První sňatek uzavřel před rokem 1810 s Kateřinou Nachtmannovou, která však předčasně zesnula. Z tohoto svazku se tak narodil jen syn Eduard (nar. 1810),³²² který později vlastnil mlýn Suchomel. Dne 30. července 1812 se oženil podruhé s Františkou Stožickou z Vodňan.³²³ Narodili se jim dcery Alžběta (nar. 1813), Marie Julie (nar. 1815) a Rozálie (nar. 1823) a synové Jan (nar. 1812), Antonín (nar. 1822),³²⁴ Václav a Teodor. Synové Jan, Václav i Teodor se vyučili mlynáři³²⁵ a Rozálie se 4. února 1851 provdala za kožešníka Františka Lahodného.³²⁶ O osudu Antonína a dvou zbývajících dcer prameny dále mlčí. Jakub se pravděpodobně v pozdějším věku přesunul do Klatov, kde pracoval jako sládek.³²⁷

Jan Žahour (1812–1877) – ID 242

Nejstarší syn Jakuba Žahoura a Františky Stožické byl zapsán do knihy tovaryšské roku 1833.³²⁸ Dle pozdějších záznamů působil jako mlynářský pomocník a pekař. Roku 1847 se oženil s dcerou řezníka z Trhových Svinů, prodavačkou ovoce Karolínou Strážskou (nar. 1829). Z tohoto svazku vzešlo osm dětí – dcery Terezie (nar. 1848), Veronika (nar. 1854), Veronika (nar. 1858) a Pavlína (nar. 1860) a synové Julius (nar. 1850), Ferdinand (nar. 1852), Karel (nar. 1856) a Jan (nar. 1861).³²⁹ Dospělosti se s jistotou dožili jen Pavlína, která se živila jako pletářka punčoch,³³⁰ a Karel. Ten působil jako mlynářský pomocník v Českém Vrbném a Horšovském Týně. Dne 7. května 1884 si vzal Annu Horažďovskou, dceru vodňanského švece.³³¹ Narodil se jim syn Karel (nar. 1889), jenž se živil jako hokynář,³³² a dcery Vincencie (nar. 1887), služebná v Dubém u Strakonice, a Pavlína (nar. 1892), služebná v Domažlicích.³³³

³²² SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 16.

³²³ Tamtéž, kniha č. 7.

³²⁴ Tamtéž, kniha č. 4.

³²⁵ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 7, sign. I/7.

³²⁶ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 8.

³²⁷ Tamtéž, kniha č. 14.

³²⁸ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 7, sign. I/7.

³²⁹ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 5.

³³⁰ SOA Třeboň – SOKA Písek, *OÚ Písek I*, inv. č. 1772, fas. 59, *sčítání lidu 1890, Vodňany – Předměstí (čp. 1–43, 45–177, 179–180)*.

³³¹ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 22.

³³² SOA Třeboň – SOKA Písek, *OÚ Písek I*, inv. č. 2129, fas. 371, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Předměstí (čp. 105–250)*.

³³³ Tamtéž, *Vodňany – Předměstí (čp. 101–200), 1910*, inv. č. 1992, fas. 272.

Teodor Žahour (?–?) – ID 241

Teodor Žahour získal výuční list 5. března 1830.³³⁴ Z pozdější doby o něm ovšem nejsou žádné zprávy.

Václav Žahour (?–?) – ID 239

Třetí syn Jakuba a Františky Václav byl přijat za mistra mlynářského 8. října 1822,³³⁵ od roku 1831 pak působil jako mluvčí cechu.³³⁶ Stal se mlynářem ve mlýně pod Třešovicí u Jinína.³³⁷

Václav Žahour (?–?) – ID 240

Václavův otec požádal 5. října 1852 o vystavení výučního listu pro svého syna, poněvadž se u něj ve mlýně po dostatečně dlouhou dobu učil. Jelikož za list na místě složil příslušnou sumu, cech Václava bez námitek přijal.³³⁸

Jakub Žahour (1820–?) – ID 238

Jakub byl sirotek, kterého se před rokem 1829 ujali manželé Václav a Rozálie Žahouroví, po osvojení proto získal jejich příjmení.³³⁹ Byl dán do učení k mlynáři Josefu Pimperlovi a 18. října 1839 byl právě na žádost mlynáře Pimperleho společně se svým nevlastním bratrem přijat za tovaryše.³⁴⁰ Ač byl o necelé dva roky starší než Josef, syn Václava a Rozálie, mlýn byl odkázán právě vlastnímu synu manželů Žahourových.³⁴¹ Jakub později působil jako mlynář v Písku.³⁴²

Jan Žahour (?–?) – ID 237

Jan byl synem Josefa Žahoura (nar. 1823), mlynáře z Kulhánků mlýna, a Kateřiny Řídké (nar. 1829) původem z Netolic. Jelikož se prokázal vysvědčením a otec za něj zaplatil potřebnou částku, byl mu 4. října 1859 na žádost otce vystaven výuční list.³⁴³

³³⁴ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, sign. II/B/6, fas. 1, fol. 82.

³³⁵ Tamtéž, sign. II/B/8, fas. 1, fol. 51.

³³⁶ Tamtéž, kniha č. 2, sign. I/2.

³³⁷ Tamtéž, kniha č. 3, sign. I/3.

³³⁸ Tamtéž.

³³⁹ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 70.

³⁴⁰ SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 3, sign. I/3.

³⁴¹ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 70.

³⁴² SOKA Strakonice, *Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 3, sign. I/3.

³⁴³ Tamtéž.

Jan Žahour (1846–?) – ID 183

Jan Nepomuk byl jedním ze sedmi dětí Eduarda Žahoura (nar. 1810), mlynáře ze mlýna Suchomel, a Josefy Barbory Balounové (nar. 1814), dcery kloboučníka z Volyně a později z Vodňan.³⁴⁴ Dne 23. srpna 1883 se ve Vodňanech oženil s Julií Erhardovou (nar. 1854), dcerou místního měšťana. Předtím působil několik let jako tovaryš v Karlovci v Chorvatsku.³⁴⁵

III.3. Popis rodu v 19. století

Mlýny

Rod Žahourů hospodařil během 19. století dohromady na sedmi vodňanských mlýnech. Jedná se o mlýny Kulhánků, Mosteckých, Na Valše, Kamenný, Hliněný, Suchomel a Pomejů. Vlastnictví mlýna zpravidla přecházelo po smrti otce na nejstaršího syna, druhým nejčastějším způsobem zisku mlýna byla koupě. V tomto případě Václav Žahour (?–1829; ID 008) zakoupil mlýn Kulhánků, Jan Žahour (1754–1832; ID 210) mlýn Na Valše a Josef Žahour (1823–1886; ID 011) mlýn Kamenný, sám na něm ovšem nehospodařil a předal jej svému synovi. Do a z vlastnictví rodu se opakovaně dostával mlýn Suchomel, který postupně zakoupili tři příslušníci tohoto rodu – Řehoř Žahour (?–?; ID 200), Vojtěch Žahour (?–1793; ID 209) a Vojtěch Žahour (1779–?; ID 212). Nejkratší dobu strávili Žahourové na Pomejů mlýně, který se ostatně nikdy nestal majetkem rodu, Václav Žahour (?–1829; ID 008) si jej jen dočasně pronajal.

Několik mlynářských dcer se pak na další mlýny přivdalo a rozšířilo tak působnost rodu. Těm se budou více věnovat následující odstavce. Ovšem v pramenech se objevil i jeden mužský člen rodu, který získal mlýn sňatkem. Byl to Eduard Žahour (1810–1856; ID 054), jenž se v roce 1835 oženil s Josefou Barborou Balounovou (1714–1861; ID 055), majitelku mlýna Suchomel, který jí krátce před sňatkem věnoval její strýc.

Ve čtyřech případech vlastnili mlynáři více mlýnů, přičemž shodně první z nich zdělili po otci a druhý později zakoupili. Tomu se částečně vymykal František Žahour (1858–1933; ID 023), u nějž byla situace specifictější. První, Kamenný mlýn, pro něj v roce 1881 zakoupil jeho otec. Roku 1905 zdělil po smrti sestry Marie a sebevraždě synovce Hliněný mlýn, a nakonec v roce 1917 po sebevraždě svého svobodného bratra Václava získal Kulhánků mlýn.

³⁴⁴ SOA Třeboň, *Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 18.

³⁴⁵ Tamtéž, kniha č. 8.

Mlynáři

Ve zkoumaném období se v pramenech objevuje celkem 34 mlynářů. Jako mlynářští synové byli dávání do učení přibližně ve věku od čtrnácti let výše a doba učení byla předepsána cechem na zhruba tři roky.³⁴⁶ Výrazně kratší dobu, přibližně jeden rok, se učil Václav Žahour (1843–1895; ID 059) u svého příbuzného Jakuba Žahoura (1820–?; ID 238) v Písku. Bylo to nepochybně způsobeno brzkým skonem jeho otce a potřebou co nejdříve zajistit mlýn, který mezitím spravovala matka. Postavení tovaryše pak mladíci dosahovali ve věku kolem dvaceti let, přičemž tomuto údaji se opět vymyká již zmíněný Václav Žahour (1843–1895; ID 059), který byl zapsán do knihy tovaryšů už v šestnácti letech. Naopak nejpozději tomu bylo u Jiřího Žahoura (1742–1806; ID 002). Ten získal výuční list až ve dvaceti šesti letech.

Po zapsání do knihy tovaryšů nastala mladíkům tzv. tovaryšská léta, kdy měli nasbírat zkušenosti v jiných mlýnech. Nejčastěji odcházeli vypomáhat svým příbuzným, ať už strýcům, nebo starším bratrům. Nejdále se dle dostupných informací odvážil Jan Žahour (1846–?; ID 183), který se dostal až do Karlovce v Chorvatsku, kde zůstal i několik dalších let. Mistrovské zkoušky pak skládali už hotoví mlynáři přibližně ve dvaceti devíti letech. Nejpozději ze všech získaných údajů tomu tak bylo u Jana Žahoura (1754–1832; ID 210), jenž obdržel mistrovský list ve svých třiceti pěti letech.

Majiteli mlýna se stávali muži průměrně ve věku dvaceti sedmi let, často ještě před složením mistrovských zkoušek. Nejdříve, a to hned po dovršení dospělosti, převzal mlýn z prozatímního správcovství matky Václav Žahour (1843–1895; ID 059), nejpozději začal samostatně hospodařit Jan Žahour (1754–1832; ID 210), když ve třiceti devíti letech převzal po smrti otce mlýn Suchomel. Jestliže mlynář později získal další mlýn do svého vlastnictví, dělo se tak vždy až po padesátém roce života.

Mlynáři se ženili ve věku kolem dvaceti sedmi let, tedy většinou ve chvíli, kdy už začínali hospodařit na vlastním mlýně. Jako nejmladší ze zjištěných údajů uzavřel sňatek Josef Žahour (1823–1886; ID 011) ve dvaceti dvou letech, nejstarší byl Jan Žahour (1846–?; ID 183), kterému bylo v době prvního sňatku už třicet sedm let. Tento výraznější časový posun byl způsoben jeho delším působením na mlýně v Chorvatsku. Ze všech sledovaných mlynářů pět ovdovělo, z toho tři ve věku do čtyřiceti let. Dva z nich, Jakub Žahour (1786–1850; ID 053) a Vojtěch Žahour (1779–?; ID 212), se oženili podruhé. Mlynáři se dožili v průměru šedesáti sedmi let, přičemž vůbec nejvyššího

³⁴⁶ To odpovídá i obecnému průměru v českých zemích. L. ŠTĚPÁN – M. KŘIVANOVÁ, *Dílo*, s. 181.

věku dosáhl Josef Žahour (1770–1858; ID 006), který zemřel roku 1858 v osmdesáti osmi letech na prsní vodnatelnost.

Mlynářky

V případě mlynářek, tedy manželek vodňanských mlynářů z rodu Žahourů, tvoří zkoumaný vzorek 21 žen.³⁴⁷ Většina z nich pocházela přímo z Vodňan, existovaly ovšem i výjimky. Z bližších měst a obcí lze uvést jako příklad Kateřinu Řídkou (1829–1903; ID 012) z Netolic, Rozálii Dvořákovou (1782–?; ID 009) ze Strachovic nebo Marii Jirkalovou (1865–1924; ID 024) ze Sudoměře. V případě nevěst z o něco vzdálenějších míst jde o Karolínu Strážskou (1829–1901; ID 346) z Trhových Svinů a vůbec nejdále to měla do Vodňan Josefa Osolsobě (1895–?; ID 084) z Batelova v dnešním okrese Jihlava. Ze všech dívek jich bylo pět dcerami mlynářů, otcové ostatních, pokud to bylo v pramenech uvedeno, se živili tradičními řemesly. Nejvíce zastoupeni byli řezníci, koželuzi a kloboučníci.

Dívky se za mlynáře vdávaly přibližně ve věku dvaceti let. Nejníže zaznamenaný byl věk šestnáct let, kdy se Kateřina Řídká (1829–1903; ID 012), dcera řezníka z Netolic, provdala za Josefa Žahoura (1823–1886; ID 011). Nejpozději se provdala Julie Erhardová (1854–?; ID 196) z Vodňan, bylo jí dvacet devět let a šlo o její první sňatek. Průměrný věkový rozdíl manželů činil devět let, ve všech případech byl starší muž.³⁴⁸ Nejmenší rozdíl, konkrétně tři roky, mezi sebou měli manželé Václav Žahour (1843–1895; ID 059) a Johana Mašková (1846–1904; ID 060). O celých dvacet dva let pak byla oproti svému muži Janu Žahourovi (1754–1832; ID 210) mladší Marie Anna Šimová (1776–?; ID 211). Dohromady sedm žen ovdovělo, ale jen jedna z nich, Rozálie Dvořáková (1782–?; ID 009), se provdala podruhé, a to za jiného vodňanského mlynáře. Dvě vdovy pak musely po předčasné smrti svých manželů spravovat mlýn do chvíle, než jejich nejstarší syn dosáhne dospělosti. Byly to Josefa Barbora Balounová (1814–1861; ID 055) a Rozálie Dvořáková (1782–?; ID 009). V nejnižším věku zemřela Marie Chrást'anská (1787–1809; ID 214), bylo jí pouhých dvacet dva let a skonala krátce po porodu druhého dítěte. Naopak jednoznačně nejvyššího věku, úctyhodných devadesáti čtyř let, se dožila

³⁴⁷ Rozdíl oproti počtu mlynářů je způsoben faktem, že někteří zůstali svobodní, příp. po vyučení odcházeli mimo město, kde se teprve usazovali a zakládali své rodiny.

³⁴⁸ V případě sňatků s mlynáři byl věkový rozdíl mezi oběma partnery značný, což mohlo být do velké míry způsobeno faktem, že mlynářští synové se většinou ženili až ve chvíli, kdy už začínali hospodařit na svém. V 19. století jinak běžně vstupovali muži do manželství v průměru o čtyři až pět let starší než jejich partnerky. Ludmila FIALOVÁ, *Sňatečnost obyvatelstva v Českých zemích v 19. století*, Studie k sociálním dějinám 19. století 7/I, 1997, s. 49.

Růžena Krlínová (1912–2006; ID 041), manželka posledního vodňanského mlynáře z rodu Žahourů, která zemřela ve Vodňanech v roce 2006.³⁴⁹

Potomci mlynářů

Ze získaných údajů vyplývá, že průměrně měli manželé sedm dětí, přičemž častěji se rodili chlapi.³⁵⁰ Více než polovina dětí však umírala brzy po narození, příp. do šestého roku věku.³⁵¹ Z těch potomků, kteří se dožili dospělosti, pak zůstávali v mlynářském prostředí v průměru dva.

Vůbec nejpočetnější rodinu založil František Žahour (1858–1933; ID 023), který měl se svou jedinou manželkou Marií Jirkalovou (1865–1924; ID 024) třináct dětí – osm dcer a pět synů. Pět jejich potomků, tedy více než třetina, zemřelo ještě v útlém dětství, buď brzy po narození, nebo nejdéle do tří let věku. Další dvě dcery zemřely ještě neprovdané v devatenácti a třidvaceti letech. Dospělosti a plně produktivního věku se tak dožilo jen šest dětí a pět z nich spojilo s mlynářstvím i svůj pozdější život.

Druhá nejpočetnější byla rodina Václava Žahoura (1843–1895; ID 059) a Johany Maškové (1846–1904; ID 060), kterým se narodilo deset dětí, z toho čtyři dcery a šest synů. Pět dětí zemřelo před třetími narozeninami a dvě dcery ještě jako svobodné krátce po dovršení dvaceti let. Tři synové se dožili dospělého věku, ovšem ani jeden z nich se nestal mlynářem a dali se na jiné řemeslo.

Mlynářští synové

Z pramenů vyplynuly informace o celkem 74 mlynářských synech, z nichž se dospělého věku dožilo 47. V mlynářském prostředí jich zůstalo celkem 33, a to jako mlynářští mistři provozující vlastní živnost, nebo jako mlynářští pomocníci. To odpovídá téměř třem čtvrtinám. Ostatní synové se vyučili jinému řemeslu, nejčastěji se objevují truhláři, ševci, pekaři, zámečníci, krejčí nebo třeba perníkář.

³⁴⁹ Ještě na přelomu 19. a 20. století měl daleko větší šanci na dožití muž. Nadúmrtnost žen byla spojena především s častými porody a zdravotními riziky spojenými i se samotným těhotenstvím, které v kombinaci s těžkou fyzickou prací mohlo vést až k úmrtí v souvislosti s celkovým vyčerpáním organismu. P. HORSKÁ – M. KUČERA – E. MAUR – M. STLOUKAL, *Dětství*, s. 390–392.

³⁵⁰ L. FIALOVÁ – P. HORSKÁ – M. KUČERA – E. MAUR – J. MUSIL – M. STLOUKAL, *Dějiny*, s. 158–161.

³⁵¹ Úmrtnost dětí a mladistvých ve zkoumaném vzorku je vyšší než tehdejší průměr v západoevropských zemích. Dle odhadů zde na počátku 19. století umírala asi polovina dětí a mladistvých a navzdory zlepšení zdravotnictví i hygieny se tento stav během 19. století příliš nezlepšil. Na jeho konci měla umírat přibližně třetina jedinců do dvaceti let věku. Více: P. HORSKÁ – M. KUČERA – E. MAUR – M. STLOUKAL, *Dětství*, s. 357–358.

Mlynářské dcery

Mlynářských dcer se narodilo 38. Dívky uzavíraly sňatky v průměru ve dvaceti jedna letech, konkrétní případy však příliš nekorrespondují se zjištěními, že v 19. století bylo u dívek obecně běžné uzavírat sňatky až po dvacátém roce.³⁵² Zde se objevuje několik dívek, které vstoupily do manželství dříve. Nejmladší z nich, Josefě Žahourové (?–?; ID 050), bylo dle matriky oddaných pouhých šestnáct let. Důvodem mohlo být předčasné úmrtí matky a nový sňatek jejího otce. Zároveň to podporuje tezi o mlynářích jakožto bohatší venkovské vrstvě, u nichž byl sňatkový věk dívek zpravidla nižší.³⁵³

Nejméně pět dívek bylo provdáno za mlynáře.³⁵⁴ Čtyři dcery působily jako mlynářky na vodňanských mlýnech, poslední, Josefa Žahourová (?–?; ID 050), byla provdána na mlýn do Libějovic. Kromě nich odkázal jedné dceři mlýn přímo její otec. Šlo o Hliněný mlýn, na kterém hospodařila jako mlynářka Marie Žahourová (1888–?; ID 029) se svým manželem.

Společenské postavení příslušníků mlynářských rodů

Mlynáři, jakožto venkovští řemeslníci, patřili mezi střední vrstvy obyvatelstva.³⁵⁵ V mém výzkumu nebyl zaznamenán žádný přesun do jiné sociální skupiny, tím pádem ani výraznější posun ve společenském žebříčku. Ze získaných údajů tedy vyplývá, že dle pozdějšího způsobu obživy mlynářských synů a výběru partnera ke sňatku zůstávali v této řemeslnické sociální skupině příslušníci mlynářských rodů i nadále. Můžeme však přesto tvrdit, že v tomto případě bylo jejich postavení oproti ostatním řemeslníkům přece jen o něco lepší. Důvodem jistě mohl být fakt, že mlýny byly zároveň místem setkávání, kam přicházeli lidé různého postavení ze širokého okolí. Stejně tak tomu bylo i ve Vodňanech.³⁵⁶ Příchozí se zde bavili, ale zároveň diskutovali o společenské situaci či české literatuře a tím podporovali vlastenecké smýšlení. Mlýny se rovněž díky

³⁵² L. FIALOVÁ – P. HORSKÁ – M. KUČERA – E. MAUR – J. MUSIL – M. STLOUKAL, *Dějiny*, s. 158–161.

³⁵³ A. VELKOVÁ, *Krutá vrchnost*, s. 223–224.

³⁵⁴ Ve skutečnosti bude jejich počet vyšší, údaje v tomto případě však nejsou kompletní. Mnoho dcer se provdalo za mlynáře odjinud a informace o jejich pozdějších životech a často právě ani sňatku se proto nenacházejí ve zkoumaných pramenech.

³⁵⁵ Střední vrstvy jsou definovány jako „skupiny obyvatelstva se středním majetkem nebo středními příjmy a na střední úrovni moci“, přičemž příslušníci těchto vrstev „museli většinou pracovat, aby se uživil. Vydělávali si především kvalifikovanou práci, která jim umožňovala i spořit. Potřebovali vzdělání nebo vyučení v oboru nebo v zemědělství sumu vědomostí předávaných z generace na generaci.“ Více: Jana MACHAČOVÁ – Jiří MATĚJČEK, *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781–1914*, Praha 2010, s. 213.

³⁵⁶ J. PIXOVÁ, *Na břehu*, s. 41.

příchodu krajánků z různých částí tehdejší monarchie staly zdrojem aktuálních informací.³⁵⁷

Mlynáři sami patřili ke vzdělanějším lidem ve venkovské společnosti, a to především s ohledem na velké množství znalostí, jež museli před přijetím do cechu obsáhnout.³⁵⁸ Mohli tedy zastávat některé pozice v různých radách, spolcích či přímo ve vedení města. V případě tohoto výzkumu se jedná o mlynáře Františka Žahoura (1858–1933; ID 023), jenž se dostal až na pozici radního města, a to v době, kdy funkci purkmistra vykonával spisovatel a lékárník František Herites. Dále lze zmínit Václava Žahoura (1854–1917; ID 019), jenž opakovaně zasedal jako člen porotního soudu u c. k. krajského soudu. Více příkladů společensky aktivnějších osob bychom našli mezi vzdálenějšími příbuznými rodiny Žahourů, kteří jsou částečně zahrnuti v rozpracovaném rodokmenu rodu.³⁵⁹ Analýza této skupiny však nebyla předmětem studia předkládané bakalářské práce a představuje jeden z dalších možných směrů výzkumu.

³⁵⁷ L. ŠTĚPÁN – M. KŘIVANOVÁ, *Dílo*, s. 196.

³⁵⁸ M. KŘIVANOVÁ a kol., *Vodní mlýny*, s. 9.

³⁵⁹ Dostupné z: <https://www.myheritage.cz/site-family-tree-1273076482/r%C5%AF%C5%BEena-bartova?familyTreeID=6>

IV. ZÁVĚR

Mlynářské řemeslo mělo zásadní význam pro obživu obyvatel, z čehož pramenila velká úcta k mlynářům, kteří měli v obcích poměrně silné postavení.³⁶⁰ Mlynářští synové často dosahovali vyššího vzdělání, což vedlo k tomu, že z mlynářského prostředí pocházelo mnoho významných osobností 19. století, například literáti Karel Hynek Mácha a Josef Svatopluk Machar či politici Alois Pravoslav Trojan, František Ladislav Rieger a Antonín Švehla.³⁶¹ K mlynářství přitahuje veřejnost i určité romantično a tajemno spojené s mlýny, které jsou často zasazené do malebné krajiny u rybníků a říček.

Popularita tématu mlynářství vedla ke vzniku mnoha odborných prací s obecným i regionálním zaměřením, přičemž přístupy k této problematice zahrnují široké spektrum badatelských směrů, kterými je možné se vydat. Nejčastěji se objevuje hledisko archeologické, stavebně-technologické, etnografické či kulturní. Na mlynářství bývá nahlíženo také prostřednictvím sociálních dějin, a právě touto cestou se vydala i předložená bakalářská práce. Nezaměřila se však na působení jednoho rodu na konkrétním mlýně, jak je tomu v jiných pracích, ale na působení členů rodu Žahourů napříč více mlýny a v kontextu celého města a jeho okolí, včetně analýzy společenského postavení jeho příslušníků.

Cílem předkládané práce bylo zodpovědět několik výzkumných otázek, například jak početné byly mlynářské rodiny, jakým způsobem se předávala živnost z otce na syna, zda ji automaticky přebíral prvorozený syn a rovněž jak to bylo s mladšími potomky. Zůstávali také v mlynářském prostředí či z něj odcházeli hledat obživu jinde? A co se dělo poté, když otec–mlynář zemřel a jeho nástupce ještě nedosáhl dospělého věku? S tím rovněž souvisí sňatkové strategie, tedy z jakého prostředí pocházeli nevěsty a ženichové mlynářských synů a dcer a zda prostřednictvím sňatků dosahovali nějakého posunu na společenském žebříčku. Nakonec bylo studováno postavení příslušníků mlynářského rodu ve městě, tedy zda zastávali významnější pozice ve správě města či spolicích a jaké bylo jejich celkové postavení ve společnosti. Dosáhl některý příslušník rodu věhlasu i za hranicemi rodného kraje?

³⁶⁰ M. JANOTKA – K. LINHART, *Zapomenutá řemesla*, s. 39.

³⁶¹ V. SLOUP, *Československé mlynářství*, s. 76.

Výzkum směřoval ke vzniku kolektivní biografie mlynářů, opřel se proto především o metody historické demografie a genealogie, neopomněl však ani kulturní dějiny se zaměřením na společenské elity.

Studium mlynářství na Vodňansku bylo možné zahájit několika publikacemi. Všechny ovšem mají především popularizační charakter, proto bylo nutné obsažená data ověřit a rozšířit studiem nevydaných pramenů. Pozornost byla zaměřena na záznamy ze sčítání lidu z let 1869, 1890, 1910 a 1921 a rovněž matriky narozených, oddaných a zemřelých z období 1750–1930. Výzkum byl ohraničen přibližně roky 1789 a 1918, ovšem pro komplexnější uchopení problematiky a doplnění některých životopisných údajů či chybějících členů rodiny vyžadovalo procházení pramenů širší časový rámec. Klíčovým pramenem se stal fond *Cech mlynářů Vodňany*, obsahující dokumenty z let 1650–1859, a dále složka *Rodinný archiv Žahour*.

Při excerpci pramenů a literatury postupně vznikala databáze, do níž byly zanášeny jednotlivé osoby příslušné ke konkrétním mlýnům. Až v této fázi se výzkum zúžil na vybraný rod Žahourů, který byl dále studován. Vznikla tedy další databáze obsahující už jen data k tomuto rodu, případně dalším osobám, které s nimi byly sňatkově spřízněny. Po dokončení heuristiky pramenů bylo možné každému mlynáři vytvořit vlastní biogram s podrobnostmi týkajícími se rodiny, držby mlýnů i dalších aktivit. Pro snazší orientaci bylo také využito služeb dvou webových aplikací. Kompletní databáze rodu byla přenesena do programu *MyHeritage*, který umožňuje tvorbu rodokmenu. Ten v současné době čítá přes 430 osob. Funkce kontroly konzistence zároveň zpětně pomohla vyloučit časové nesrovnalosti způsobené překlepy, a to zejména v datech narození a úmrtí. V aplikaci *Canva* pak byly zpracovávány pomocné přehledy mlynářů a jejich vazeb. Od počátku bylo rovněž každé osobě přiřazeno identifikační číslo (ID), s jehož pomocí ji bylo možné ve všech fázích studia jednoznačně rozpoznat.

Sledované mlynářské rodiny z rodu Žahourů byly obecně poměrně početné. Průměrný počet dětí v rodině ve zkoumaném vzorku 22 manželských párů činil sedm, přičemž častěji se rodili chlapi. Vysoká dětská úmrtnost však zapříčinila, že více než polovina těchto dětí zemřela brzy po narození nebo do věku šesti let. Příkladem mimořádně početné rodiny a zároveň důkazem vysoké mortality je rodina Františka Žahoura (ID 023), který měl se svou manželkou Marií Jirkalovou (ID 024) dokonce třináct potomků, dospělosti se však nakonec dožilo jen 6 dětí.

V případě úmrtí mlynáře, otce rodiny, nehrály mlynářky pasivní roli, ale aktivně se ujaly řízení mlýna. Bylo tomu tak do doby, než nejstarší syn dosáhl dospělosti a potřebné

kvalifikace pro převzetí živnosti. Vážené postavení těchto mlynářek dokazuje i oprávnění požádat u cechu svým jménem o svolení k vyučení pro své syny. Na ženách přitom dále spočívala úloha péče o rodinu i pracovníky. K zajištění provozu mlýna jim byl nejdůležitější oporou především stárek, zkušený mlynářský tovaryš, který již dokázal zastat veškerou odbornou činnost.

Za běžných okolností přebíral mlýn po otci nejstarší syn, to ovšem nebránilo ani mladším synům, aby se mlynářskému řemeslu rovněž vyučili. Dohromady bylo zdokumentováno 74 mlynářských synů s tím, že dospělého věku se jich dožilo 47. V mlynářském prostředí pak zůstaly téměř tři čtvrtiny z nich. Pokud mladí mlynáři žádný mlýn nezdědili či se jim nepodařilo získat vlastní mlýn koupí, působili jako pomocníci na mlýnech svých otců, starších bratrů či dalších příbuzných, a to jak ve Vodňanech, tak v blízkém okolí. Ostatní synové se vyučili jinému řemeslu a nejčastěji jej provozovali přímo ve Vodňanech, kde také zakládali rodiny. U několika osob však končí poslední záznamy přibližně v době jejich učení a dále se neobjevují ani v matrikách zemřelých pro město Vodňany. Je tedy pravděpodobné, že odešli za obživou jinam.

Výběr partnerek mlynářských synků byl motivován snahou udržet a stabilizovat postavení rodiny a posílit vazby v rámci místní komunity spíše než snahou o dosažení výrazného sociálního vzestupu. Nevěsty i ženichové mlynářských potomků pocházeli z rodin řemeslníků z Vodňan či obcí v blízkém okolí, tedy až na dvě výjimky, kdy se dívky přistěhovaly z větších vzdáleností. Objevilo se zde také několik sňatků profesní homogamie, tedy v tomto případě mezi příslušníky mlynářských rodin, ty však nejsou výrazněji početně zastoupeny.

V otázce společenské angažovanosti se částečně potvrdilo, že mistři mlynářští byli aktivní na poli vodňanského politického i společenského života. V rámci rodu se v tomto ohledu již na první pohled vyjímá především postava mlynářského mistra Františka Žahoura (ID 023), jenž po dlouhá léta zastával post radního města a mimo jiné také reprezentoval mlynáře z Vodňanska na sněmu mlynářských společenstev Království českého. Z výzkumu však bohužel nevzešel žádný příslušník rodu Žahourů, jehož aktivita by směřovala za hranice kraje. To však neplatí pro širší rodinu Žahourů, tedy myšleno rodiny vnuků a vnuček mlynářů, kteří nebyli předmětem tohoto výzkumu, jelikož už jejich rodiče odešli z mlýnů do jiného prostředí. Zde je možné narazit například na Blahomíra Žahoura (ID 332). Působil v Praze jako středoškolský učitel a redaktor a jako jediný nositel jména Žahour se vyskytuje v matrikách studentů pražských

univerzit.³⁶² Se svou manželkou Annou, roz. Krásovou (ID 334), později založil Městskou galerii ve Vodňanech, které věnoval svou sbírku obrazů.³⁶³ Tento příběh však už zasahuje hluboko do 20. století.³⁶⁴ Studium mlynářských rodin má však i v tomto období bezpochyby velký potenciál, ostatně mlýny jsou ve Vodňanech stále předmětem zájmu místních, přestože od poloviny 20. století se v žádném z nich nemlelo. Důkazem, že lidé na důležitost mlynářského řemesla nezapomněli, je pomník za pomoc v obou světových válkách. Řada mlynářů mlela v těchto těžkých dobách obilí pro místní načerno a někteří z nich za to zaplatili vězněním, jeden dokonce vlastním životem.³⁶⁵ V roce 2000 byl z iniciativy místních rodáků odhalen památník u mlýnského náhonu za Kamenným mlýnem, na němž stojí věnování „*Památce cechu mlynářského v povodí řeky Blanice za pomoc v nouzi 1914–18 a 1939–45.*“ Přímo do mlýnského kamene, jenž je součástí památníků, bylo vyryto úsloví „*Chléb je život*“³⁶⁶.

Vzhledem k parametrům bakalářské práce byla pozornost zaměřena především na osoby mlynářských mistrů a jejich nejbližší příbuzné. Neprobádanou otázkou však zůstávají například pozdější osudy mlynářských synů, kteří odešli provozovat řemeslo do jiného města, či mlynářských dcer po jejich vstupu do manželství. Na základě rozpracovaného rodokmenu, jenž vzešel ze studia pramenů k této práci, by dále bylo možné orientovat se na vzdálenější příbuzné Zahourů a jejich osudy. Následné studium by se rovněž mohlo ubírat ke komparaci více vodňanských mlynářských rodů, případně sledování rodových vazeb napříč těmito rody.

Výsledky dosavadního bádání přirozeně nelze automaticky vztáhnout na další mlynářské rody či jiné skupiny obyvatelstva, poskytují ovšem určitý exkurz do světa společenských elit, ke kterým mlynáři bezesporu patřili. Oblast lokálních elit a jejich činnost ve spolicích a městské samosprávě dosud nebyla v pracích zabývajících se vodňanskou historií nijak komplexněji reflektována a nabízí se tedy jako jeden z dalších směrů výzkumu.

³⁶² Více:

https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/person/se/1284639441412510/?MG_search_name=%C5%BDahour&MGsearch_birth_date=&MG_search_birth_place=&MG_search_faculty=&MG_search_year_from=&MG_search_year_to=&lang=cs&PSarcPublicPersonSearchList=10&SOarcPublicPersonSearchList=0order_prijmeni%7C0order_jmeno&sessionId=771842&binding=1&BGOK=Vyhledat&search_name=%C5%BDahour&search_birth_place=&search_faculty=

³⁶³ M. HANKOVEC, *Významní rodáci*, s. 395–196.

³⁶⁴ První výstava v nové galerii se uskutečnila v roce 1967. Více:

<https://www.infocentrumvodnany.cz/infocentrum/osobnosti/51-zakladatel-galerie-dr-blahomir-zahour>

³⁶⁵ J. LOUŽENSKÝ – F. REITINGER, *Z jihočeských mlýnů*, s. 20.

³⁶⁶ J. KLEMPERA, *Vodní mlýny V*, s. 10–11.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Nevydané prameny

Státní oblastní archiv Třeboň:

- Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany*, kniha č. 4, N 1784–1832.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 5, N 1832–1889.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 7, O 1784–1849.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 8, O 1850–1892.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 9, O 1893–1904.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 10, O 1904–1920.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 13, Z 1772–1784.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 14, Z 1784–1836.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 15, Z 1836–1912.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 15A, Z 1913–1933.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 16, N 1784–1818.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 17, N 1818–1825.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 18, N 1825–1855.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 19, N 1855–1882.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 20, N 1882–1902.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 20A, N 1902–1912.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 21, O 1784–1858.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 22, O 1858–1895.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 23, Z 1784–1840.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 24, Z 1840–1887.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 25, Z 1887–1905.
Sbírka matrik Jihočeského kraje, FÚ Vodňany, kniha č. 42, Z 1914–1936.
Velkostatek Protivín, inv. č. 9327, sign. No 29, *Mapa rybníků a vodotoků u Vodňan*, autor František Plansker, 1765. <https://digi.ceskearchivy.cz/545838/1/2211/1812/27/0>

Státní oblastní archiv Třeboň – Státní okresní archiv Písek:

- OÚ Písek I*, inv. č. 2668, fas. 376, *sčítání lidu 1869, Vodňany – Město (čp. 1–50)*.
OÚ Písek I, inv. č. 2669, fas. 377, *sčítání lidu 1869, Vodňany – Město (čp. 51–57, 59–100)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2670, fas. 378, *sčítání lidu 1869, Vodňany – Město (čp. 101–150)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2671, fas. 379, *sčítání lidu 1869, Vodňany – Město (čp. 151–184)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2672, fas. 380, *sčítání lidu 1869, Vodňany – Předměstí (čp. 1–2, 4–9, 12–29, 31, 31a, 32–50)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2673, fas. 381, *sčítání lidu 1869, Vodňany – Předměstí (čp. 51–66, 68–100)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2674, fas. 382, *sčítání lidu 1869, Vodňany – Předměstí (čp. 101–150)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2675, fas. 383, *sčítání lidu 1869, Vodňany – Předměstí (čp. 151–200)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2676, fas. 384, *sčítání lidu 1869, Vodňany – Předměstí (čp. 201–250)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2677, fas. 385, *sčítání lidu 1869, Vodňany – Předměstí (čp. 251–289)*.

OÚ Písek I, inv. č. 1772, fas. 58, *sčítání lidu 1890, Vodňany – Město (čp. 1–194)*.

OÚ Písek I, inv. č. 1772, fas. 59, *sčítání lidu 1890, Vodňany – Předměstí (čp. 1–43, 45–177, 179–180)*.

OÚ Písek I, inv. č. 1772, fas. 60, *sčítání lidu 1890, Vodňany – Předměstí (čp. 181–327)*.

OÚ Písek I, inv. č. 1992, fas. 269., *sčítání lidu 1910, Vodňany – Město (čp. 1–90)*.

OÚ Písek I, inv. č. 1992, fas. 270, *sčítání lidu 1910, Vodňany – Město (čp. 91–201)*.

OÚ Písek I, inv. č. 1992, fas. 271, *sčítání lidu 1910, Vodňany – Předměstí (čp. 1–100)*.

OÚ Písek I, inv. č. 1992, fas. 272, *sčítání lidu 1910, Vodňany – Předměstí (čp. 101–200)*.

OÚ Písek I, inv. č. 1992, fas. 273, *sčítání lidu 1910, Vodňany – Předměstí (čp. 201–330)*.

OÚ Písek I, inv. č. 1992, fas. 274, *sčítání lidu 1910, Vodňany – Předměstí (čp. 331–388)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2129, fas. 366, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Město (čp. 1–90)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2129, fas. 367, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Město (čp. 14–130)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2129, fas. 367, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Město (čp. 91–204)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2129, fas. 368, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Město (čp. 131–203)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2129, fas. 369, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Předměstí (čp. 1–70)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2129, fas. 370, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Předměstí (čp. 71–92, 94–104, 320, 323–328, 332–336, 339, 400–407, 417, 420–421, 423–430, 436–450, 453)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2129, fas. 371, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Předměstí (čp. 105–250)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2129, fas. 372, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Předměstí (čp. 251–311, 314, 338, 340–341, 344–345, 347–349, 351, 354–355, 364–365, 367–370, 380, 382–383, 418–419, 434, 454, dům bez čp.)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2129, fas. 373, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Předměstí (čp. 136–213, 315–317, 319, 321, 329–331, 337, 342–343)*.

OÚ Písek I, inv. č. 2129, fas. 374, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Předměstí* (čp. 352–353, 356–359, 366, 381, 385–356, 389–396, 408–410, 413–416, 422, 431–433, 435, 446, 451–452, 455–457).

OÚ Písek I, inv. č. 2129, fas. 371, *sčítání lidu 1921, Vodňany – Předměstí* (čp. 360–399).

Státní okresní archiv Strakonice:

- Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 2, sign. I/2.
- Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 3, sign. I/3.
- Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 4, sign. I/4.
- Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 5, sign. I/5.
- Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 6, sign. I/6.
- Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 7, sign. I/7.
- Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 8, sign. I/8.
- Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 9, sign. I/9.
- Cech mlynářů Vodňany*, kniha č. 10, sign. III/A/1.
- Cech mlynářů Vodňany*, fas. 1, sign. II/B/3.
- Cech mlynářů Vodňany*, fas. 1, sign. II/B/4.
- Cech mlynářů Vodňany*, fas. 1, sign. II/B/5.
- Cech mlynářů Vodňany*, fas. 1, sign. II/B/6.
- Cech mlynářů Vodňany*, fas. 1, sign. II/B/8.

Městské muzeum a galerie Vodňany:

- Cech mlynářský, Cechovní artikule 1607*, inv. č. 19.342.
- složka Rodinný archiv Žahour*. přír. č. 32/1994, inv. č. 16.061.
- složka Rodinný archiv Žahour*. přír. č. 479/1994, inv. č. 16.506.
- složka Rodinný archiv Žahour*. přír. č. 39/1997, inv. č. 17.214.
- složka Rodinný archiv Žahour*. přír. č. 40/1997, inv. č. 17.215.
- složka Rodinný archiv Žahour*. přír. č. 41/1997, inv. č. 17.216.
- složka Rodinný archiv Žahour*. přír. č. 42/1997, inv. č. 17.217.
- složka Rodinný archiv Žahour*. přír. č. 43/1997, inv. č. 17.218.
- složka Rodinný archiv Žahour*. přír. č. 44/1997, inv. č. 17.219.
- složka Rodinný archiv Žahour*. přír. č. 45/1997, inv. č. 17.220.

Periodika

Český časopis historický, 1895–2024.

Genealogické a heraldické listy, 1969–2024.

Historická demografie, 1967–2024.

Hlasy ze Šumavy, 1885–1889.

Mlynář: orgán spolku mlynářů českomoravských, 1880–1942.

Mlynářské noviny: časopis věnovaný stavu mlynářskému a s ním spojeném zemědělství i hospodářství, 1904–1942.

Otavan: časopis pro poučení a zábavu, 1863–1867.

Otavan: týdeník pro zábavu, zájmy politické, obecné a spolkové, 1870–1936.

Písecké listy: věstník z Pootaví, 1895–1948.

Studie k sociálním dějinám 19. století, 1992–1997.

Literatura

ANTL, Theodor, *Příspěvek k vývoji cechovníctví v jižních Čechách*, Památky archeologické a místopisné 17, 1897.

BERKA, Rudolf, *140 let vodňanského Sokola*, Vodňany 2009.

BERKA, Rudolf, *Vodňanské vody*, Vodňany 2010.

BERKA, Rudolf, *Vodňany literární, výtvarné, hudební*, Vodňany 2008.

BURDA, Karel – HRDINA, Pavel (edd.), *Putování za vodňanskými mlýny: mlynářství na Vodňansku*, Vodňany 2007.

BURKE, Peter, *Co je kulturní historie?*, Praha 2011.

BUSTA, Josef, *Vodňanské vzpomínky podruhé a košatější*, Vodňany 2016.

CIKHART, Roman, *Z historie našich mlýnů*, Český jih 15, 1936.

ČERNÝ, Václav, *Genealogie a historická demografie? Teoretické a praktické možnosti výzkumu sítě sociálních vztahů na příkladu jihočeské vesnice*, *Historická demografie* 42, 2018.

ČERNÝ, Václav, *Genealogie v historické demografii. Vývoj a výhody jednoho metodologického spojení*, *Genealogické a heraldické listy* 41, č. 4, 2021.

DÜLMEN, Richard van, *Bezectní lidé. o katech, děvkách a mlynářích*, Praha 2003.

FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří, *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948*, Brno 2006.

- FASORA, Lukáš, *Dělník a měšťan. Vývoj jejich vzájemných vztahů na příkladu šesti moravských měst 1870–1914*, Brno 2010.
- FENCL, Florian (ed.), *Almanach: královské město Vodňany a okolí*, Vodňany 1914.
- FIALOVÁ, Ludmila – HORSKÁ, Pavla – KUČERA, Milan – MAUR, Eduard – MUSIL, Jiří – STLOUKAL, Milan, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996.
- FIALOVÁ, Ludmila, *Sňatečnost obyvatelstva v Českých zemích v 19. století*, Studie k sociálním dějinám 19. století 7/I, 1997.
- FRÖHLICH, Jiří – PIXOVÁ, Jaroslava, *Stará Otava mezi Strakonice a Pískem*, Putim 2013.
- GINZBURG, Carlo, *Sýr a červi. Svět jednoho mlynáře kolem roku 1600*, Praha 2000.
- GRULICH, Josef – SKOŘEPOVÁ, Markéta, *Cesta z Pelhřimova do Benátek a zpět za 941 dní. Vandr Václava Pokorného v letech 1827–1829*, Historická demografie 37, 2013.
- HANKOVEC, Milan, *Významní rodáci Strakonicka*, Strakonice 2005.
- HÁZR PÍSECKÝ, Josef, *Vodňanský Slavín: 29 literárních siluet a portrétů*, Vodňany 1937.
- HINDLE, Steve, *The Social Topography of a Rural Community. Scenes of Labouring Life in Seventeenth Century England*, Oxford 2023.
- HLAVÁČEK, Ivan – NOVÝ, Rostislav – KAŠPAR, Jaroslav, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 1997.
- HORSKÁ, Pavla – KUČERA, Milan – MAUR, Eduard – STLOUKAL, Milan, *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*, Praha 1990.
- HORSKÁ, Pavla, *Česká historická demografie*, Český časopis historický 89, 1991.
- HUSA, Václav a kol., *Zápisky Katedry československých dějin a archivního studia VI. Kolokvium o dějinách cen a mezd v 16. a 17. století*, Praha 1962.
- IGGERS, Georg G., *Dějepisectví ve 20. století: od vědecké objektivy k postmoderní výzvě*, Praha 2002.
- JAKUBEC, Ivan – JINDRA, Zdeněk, *Dějiny hospodářství Českých zemí. Od počátku industrializace do konce habsburské monarchie*, Praha 2006.
- JANOTKA, Miroslav – LINHART, Karel, *Zapomenutá řemesla: vyprávění o lidech a věcech*, Praha 1984.
- JEMELKA, Martin, *Z havířských kolonií aneb Jak se žilo havířským rodinám*, Ostrava 2008.

- KAŇKA, Jan, *Události let 1914–1918 ve Vodňanech. Kronika první světové války v pohledu tajemníka Městského úřadu*, Vodňany 1998.
- KARAS, Jaroslav, *Historický vývoj mlynářství*, Praha 1919.
- KÁRNÍK, Zdeněk (ed.), *K novověkým sociálním dějinám českých zemí II. Z dob rakouských a předlitavských 1848–1918*, Praha 1998.
- KÁRNÍKOVÁ, Ludmila, *Vývoj obyvatelstva v českých zemích. 1754–1914*, Praha 1965.
- KLEMPERA, Josef, *Vodní mlýny v Čechách V*, Praha 2002.
- KOŠTOVÁ, Jindřiška, *Cech mlynářů Vodňany. Inventář SOkA Strakonice, rukopis*, Strakonice 2017.
- KOŠTOVÁ, Jindřiška, *Pisemnosti cechů ve Vodňanech*, in: Vodňany a Vodňansko 11, Vodňany 2019.
- KŘIVANOVÁ, Magda a kol., *Vodní mlýny: sborník referátů ze semináře*, Vysoké Mýto 2002.
- KUČERA, Rudolf, *Život na příděl: válečná každodennost a politiky dělnické třídy v českých zemích 1914–1918*, Praha 2013.
- KUTTELVAŠER, Zdeněk, *Vývoj mlynářství*, Praha 1971.
- LEDVINOVÁ, Lenka, *Mlynáři a jejich socio-ekonomická pozice v občanské společnosti (1850–1938)*, Plzeň 2023. (diplomová práce FF ZCU)
- LENDEROVÁ, Milena – HALÍŘOVÁ, Martina – JIRÁNEK, Tomáš, *Vše pro dítě! Válečné dětství 1914–1918*, Praha-Litomyšl 2015.
- LORENZOVÁ, Helena – PETRASOVÁ, Taťána (edd.), *Salony v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 18. ročníku symposia k problematice 19. století*, Praha 1999.
- LOUŽENSKÝ, Jiří – FRÖHLICH, Jiří, *Mlynářství na Strakonicku*, Strakonice 1983.
- LOUŽENSKÝ, Jiří – REITINGER, František, *Z jihočeských mlýnů*, České Budějovice 1985.
- LOUŽENSKÝ, Jiří a kol., *100 let školy v Alešově ulici. 1900–2000: Z historie vodňanského školství*, Vodňany 2000.
- LOUŽENSKÝ, Jiří, *Děkanský kostel Narození Panny Marie ve Vodňanech*, Vodňany 1996.
- LOUŽENSKÝ, Jiří, *Literatura o historii Vodňan a Vodňanska*, in: Vodňany a Vodňansko 6, Vodňany 2004.
- MACHAČOVÁ, Jana – MATĚJČEK, Jiří, *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781–1914*, Praha 2010.

- MAUR, Eduard, *Metoda rekonstrukce rodin v historické demografii*, Demografie 24, 1982.
- MAUR, Eduard, *Na okraj francouzských metod historickodemografického bádání*, Historická demografie 2, 1968.
- MAUR, Eduard, *Základy historické demografie*, Praha 1978.
- MELICHAR, František, *Dějiny cechovníctví v Čechách*, Praha 1902.
- MOSTECKÝ, Václav, *Dějiny bývalého královského města Vodňan III*, Praha 1940.
- MYŠKA, Milan, *Rytíři průmyslové revoluce: šest studií k dějinám podnikatelů v českých zemích*, Ostrava 1997.
- NOVOTNÝ, Miroslav, *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006.
- PÁRIS, František, *Dějiny mlynářství*, Praha 1913.
- PEKAŘOVÁ, Martina, *K historii mlýna a rodu Veselých (v Táboře) v 17. a 18. století (příspěvek k dějinám českého mlynářství)*, České Budějovice 2011. (diplomová práce FF JU)
- PIXOVÁ, Jaroslava, *Na břehu Blanice – Vodňansko*, Putim 2011.
- RŮŽKOVÁ, Jiřina – ŠKRABAL, Josef (edd.), *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, I. díl, Počet obyvatel a domů podle obcí a částí obcí v letech 1869–2001*, Praha 2006.
- SAK, Robert, *Rieger – Konzervativec nebo liberál?*, Praha 2003.
- SLOUP, Václav, *Československé mlynářství 1936*, Praha 1936.
- SRB, Josef, *Využití rodopisné studie pro historickou demografii*, Demografie 11, 1969.
- STUHLÁ, Pavla – LOUŽENSKÝ, Jiří, *Paměti vodňanských domů II/1. 1648–1857*, Vodňany 2003.
- STUHLÁ, Pavla – LOUŽENSKÝ, Jiří, *Paměti vodňanských domů II/2. 1648–1857*, Vodňany 2003.
- ŠTAIF, Jiří, *Modernizace na pokračování. Společnost v českých zemích (1770–1918)*, Praha 2020.
- ŠTAIF, Jiří, *Obezřetná elita. Česká společnost mezi tradicí a revolucí 1830–1851*, Praha 2005.
- ŠTĚPÁN, Luděk – KŘIVANOVÁ, Magda, *Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách*, Praha 2000.
- ŠVARČÍKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila a kol., *I rodina má svou paměť. Rodinná paměť v interdisciplinárním kontextu*, Olomouc 2018.

- ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila, *Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století*, Praha 2007.
- VELKOVÁ, Alice, *Krutá vrchnost, ubozí poddani?*, Praha 2009.
- VONDRÁŠKOVÁ, Kristýna, *Toponomastika města Vodňany*, České Budějovice 2022.
(bakalářská práce FF JU)
- WATTS, Martin, *The Archaeology of Mills and Milling*, Berkshire 2002.
- WATTS, Martin, *Watermills*, Buckinghamshire 2006.

Internetové zdroje

- <https://ddvd.kpsys.cz/records/826f9155-dfc9-433c-a771-daf9999acccl> [cit. 2024-07-10]
- https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/person/se/1284639441412510/?_MG_search_name=%C5%BDahour&_MG_search_birth_date=&_MG_search_birth_place=&_MG_search_faculty=&_MG_search_year_from=&_MG_search_year_to=&lang=cs&PSarcPublicPersonSearchList=10&SOarcPublicPersonSearchList=0order_prijmeni%7C0order_jmeno&sessionId=771842&binding=1&BG_OK=Vyhledat&search_name=%C5%BDahour&search_birth_place=&search_faculty= [cit. 2024-07-10]
- <https://www.infocentrumvodnany.cz/infocentrum/osobnosti/51-zakladatel-galerie-dr-blahomir-zahour> [cit. 2024-07-10]
- <https://www.muzeumvodnany.cz/muzeum-galerie/texty/102-nemelem-nemelem-serial> [cit. 2024-07-10]
- <https://www.myheritage.cz/site-family-tree-1273076482/r%C5%AF%C5%BEenabartova?familyTreeID=6> [cit. 2024-07-10]
- <https://digi.ceskearchivy.cz/> [cit. 2024-07-10]
- <https://elitesresearch.com/cs/> [cit. 2024-07-10]
- <https://www.britannica.com/topic/elite-sociology> [cit. 2024-07-10]
- <https://www.vodnimlyny.cz/> [cit. 2024-07-10]

SEZNAM ZKRATEK

bm	běžný metr
čp.	číslo popisné
FÚ	farní úřad
ID	identifikační číslo
M	muž
MaG	Městské muzeum a galerie
N	matrika narozených
nar.	narozený/narozená
O	matrika oddaných
OÚ	okresní úřad
roz.	rozená
SOA	státní oblastní archiv
SOkA	státní okresní archiv
Z	matrika zemřelých
zem.	zemřelý/zemřelá
Ž	žena

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Vodňanské mlýny v 19. století

Tabulka č. 2 – Další mlýny na Vodňansku v 19. století

SEZNAM PŘÍLOH

1. Zakládací listina cechu mlynářského Vodňany
2. Mlynáři a mlynářky z rodu Žahourů v 19. století
3. Mlynáři a mlynářky z rodu Žahourů na vodňanských mlýnech v 19. století
4. Mapa z roku 1765 s vodňanskými mlýny Na Valše, Kamenným a Hliněným
5. Mapa mlýnských stavení ve Vodňanech
6. Foto Kamenného mlýna z roku 1933
7. Současné foto Kamenného mlýna
8. Pomník vodňanským mlynářům u Kamenného mlýna
9. Poslední vodňanští mlynáři při odhalení pomníku v roce 2000
10. František Žahour (ID 023) a Marie, roz. Jirkalová (ID 024)
11. Svatba Františka Žahoura (ID 040) a Růženy, roz. Krlínové (ID 041)
12. Předkové Františka Žahoura (ID 023)
13. Potomci Františka Žahoura (ID 023)

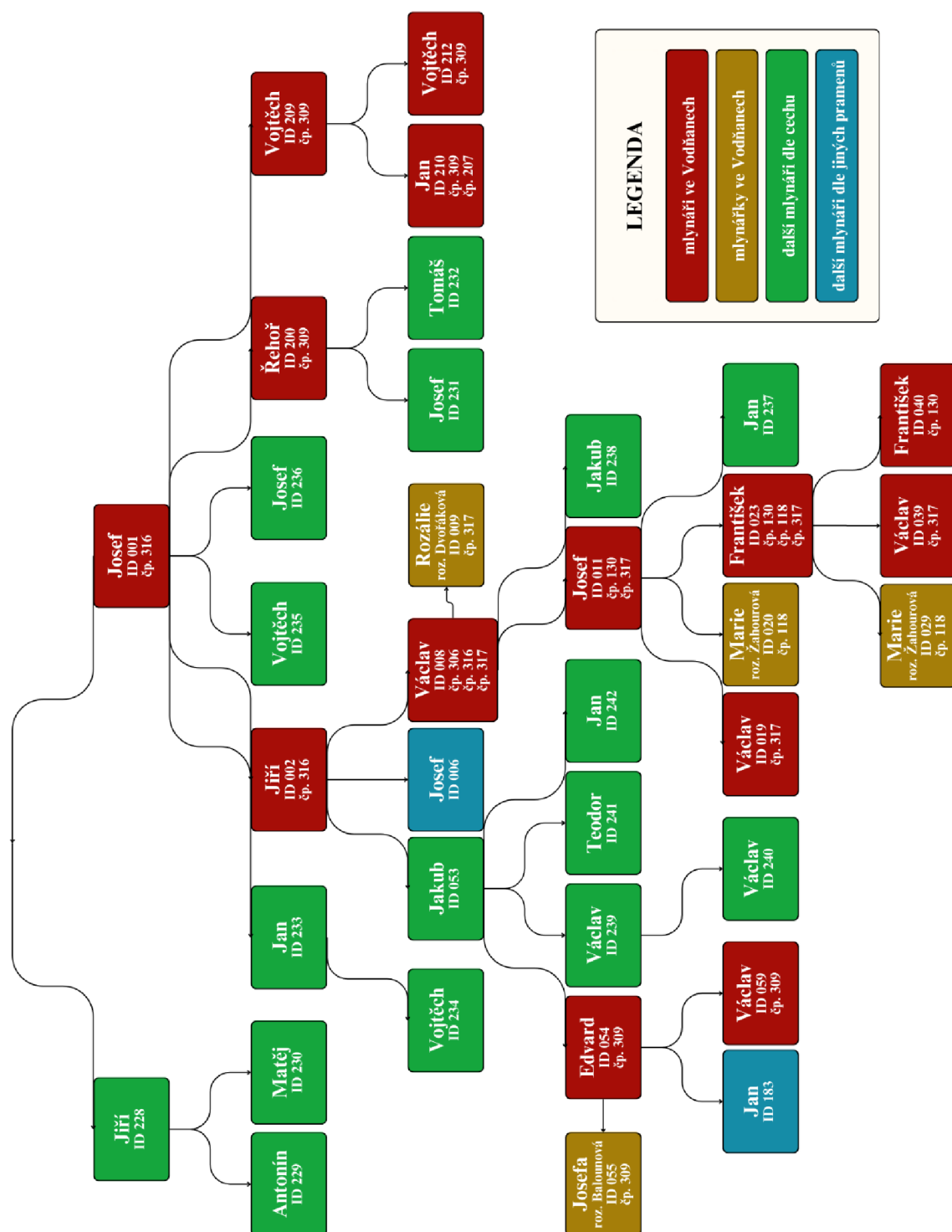
PŘÍLOHY

1. Zakládací listina cechu mlynářského Vodňany

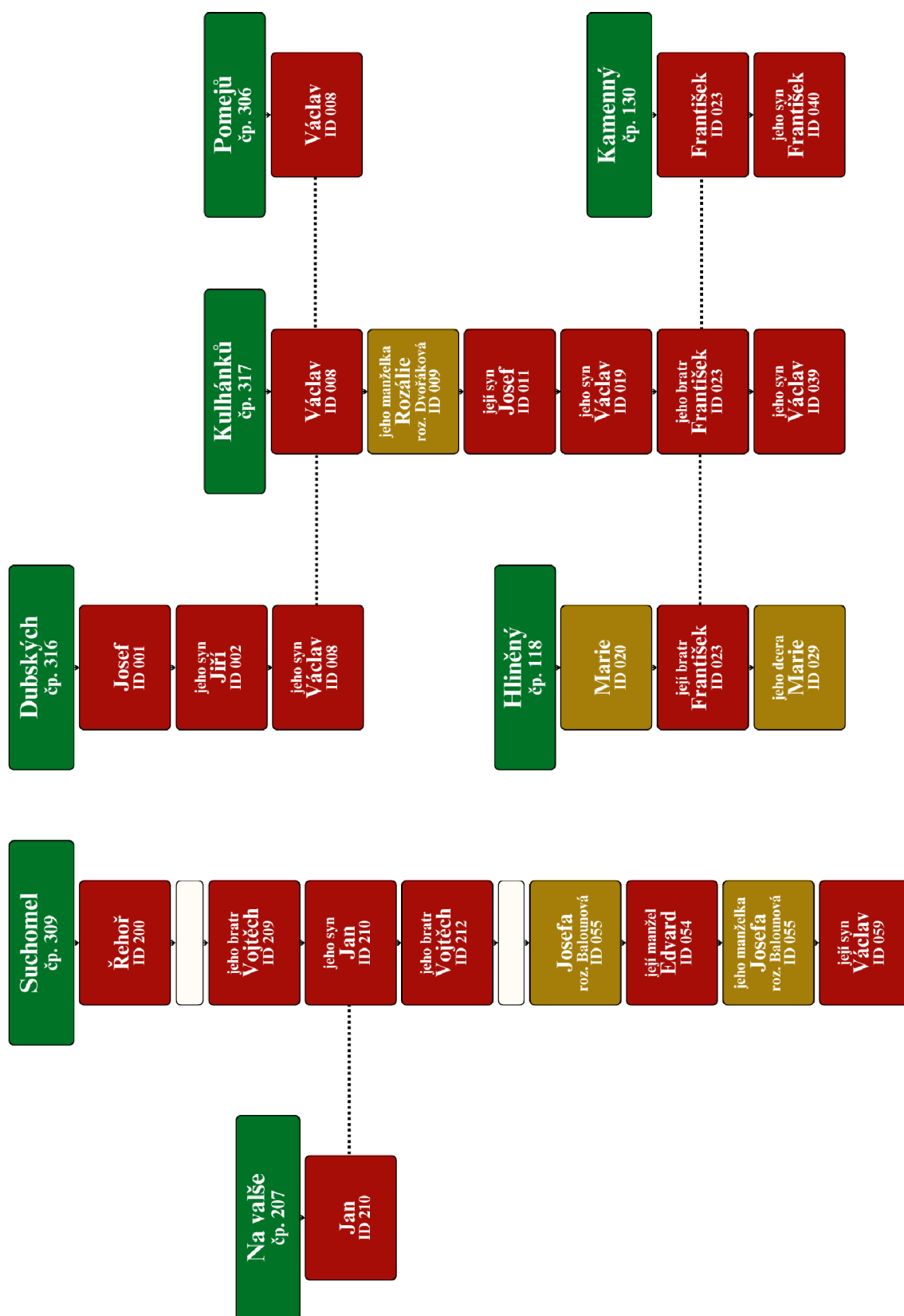
Zdroj: Městské muzeum a galerie Vodňany, *Cech mlynářský, Cechovní artikule 1607*, inv. č. 19.342.

2. Mlynáři a mlynářky z rodu Žahourů v 19. století

Zdroj: vlastní databáze autorky

3. Mlynáři a mlynářky z rodu Žahourů na vodňanských mlýnech v 19. století

Zdroj: vlastní databáze autorky

4. Mapa z roku 1765 s vodňanskými mlýny Na Valše, Kamenným a Hliněným

Zdroj: Státní oblastní archiv Třeboň, *Velkostatek Protivín*, inv. č. 9327, sign. No 29, *Mapa rybníků a vodotoků u Vodňan*, autor František Plansker, 1765. <https://digi.ceskearchivy.cz/545838/1/2211/1812/27/0>

5. Mapa mlýnských stavení ve Vodňanech

Zpracovala autorka podle: <https://www.vodnimlyny.cz/>

6. Foto Kamenného mlýna z roku 1933

Zdroj: soukromý archiv Evy Šimanové

7. Současné foto Kamenného mlýna

Zdroj: soukromý archiv autorky

8. Pomník vodňanským mlynářům u Kamenného mlýna

Zdroj: soukromý archiv autorky

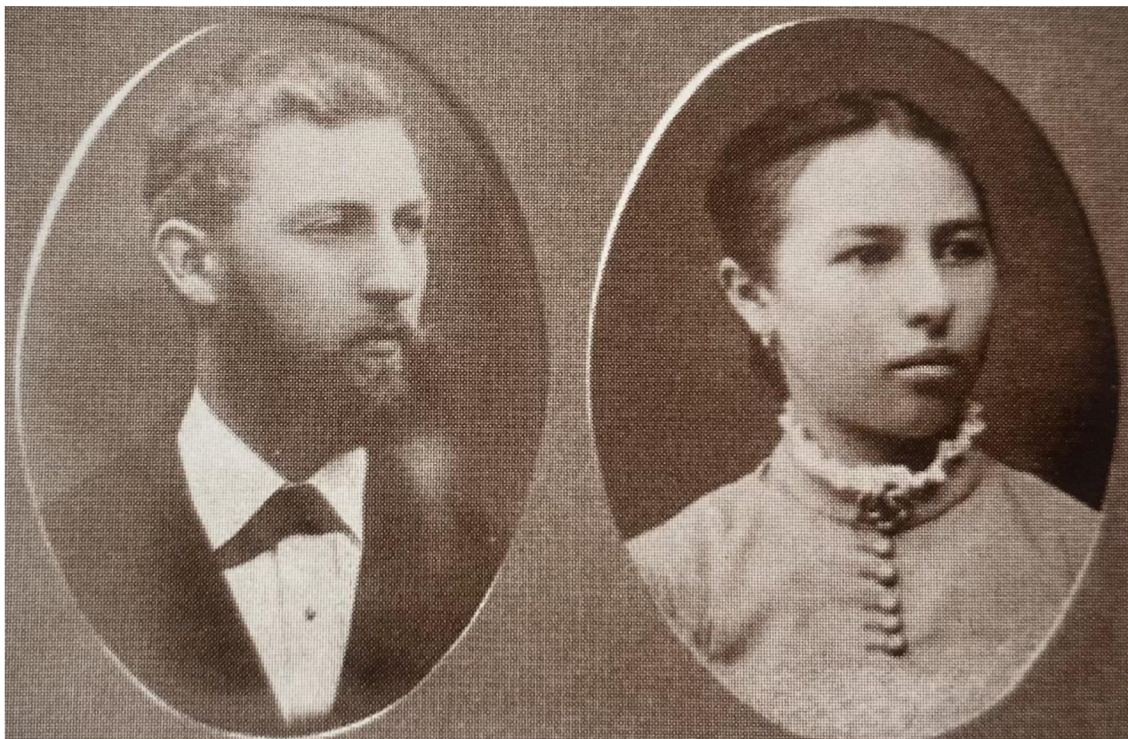
9. Poslední vodňanští mlynáři při odhalení pomníku v roce 2000

Zleva Růžena Žahourová, roz. Krlínová (ID 041), Eva Šimanová, roz. Žahourová (ID 437), Tomislav Mayer (ID 443), Jan Mostecký (ID 082), Emanuel Koritta, vpředu František Mayer (ID 047).

Zdroj: soukromý archiv Evy Šimanové

10. František Žahour (ID 023) a Marie, roz. Jirkalová (ID 024)

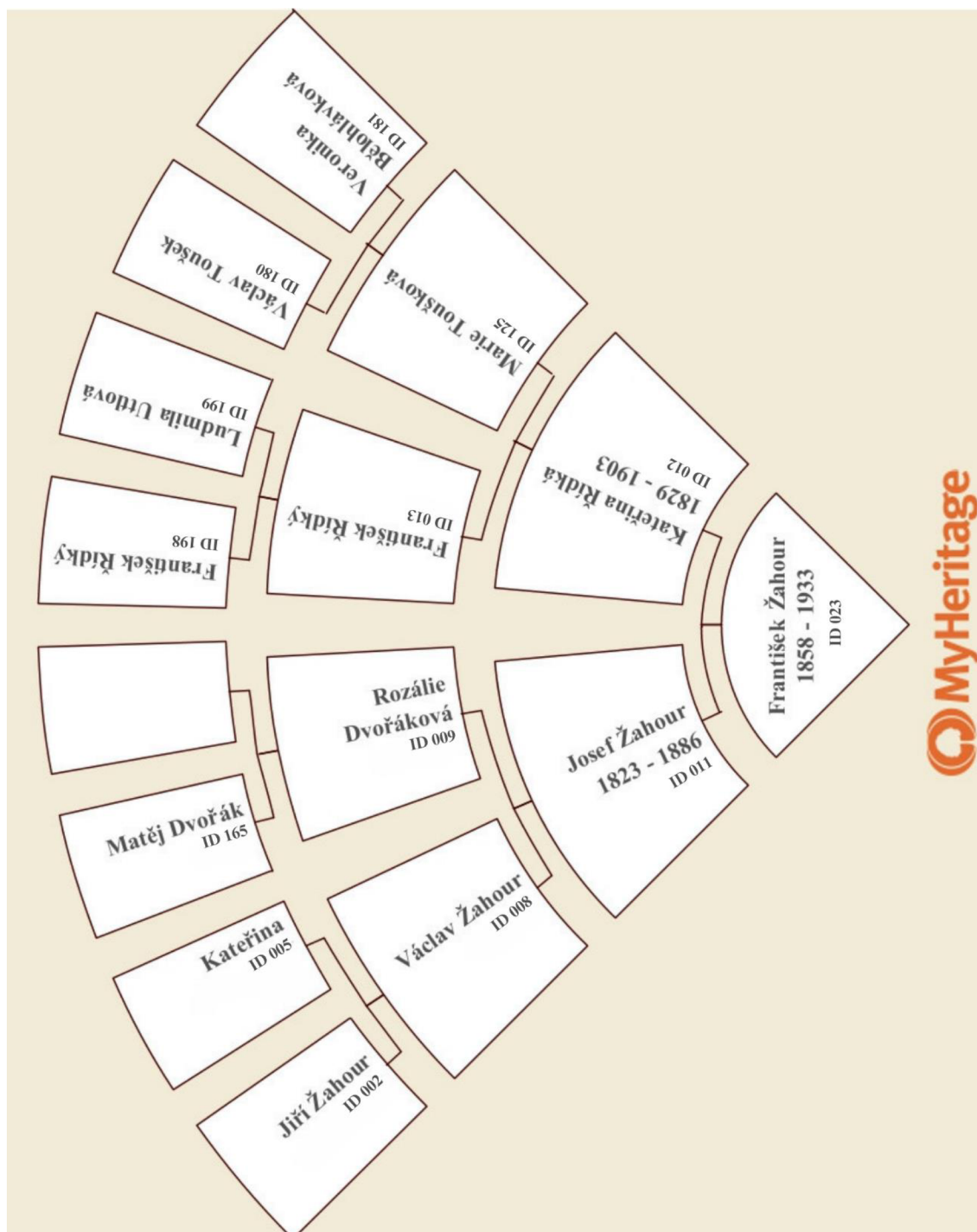
Zdroj: soukromý archiv Evy Šimanové

11. Svatba Františka Žahoura (ID 040) a Růženy, roz. Krlínové (ID 041)

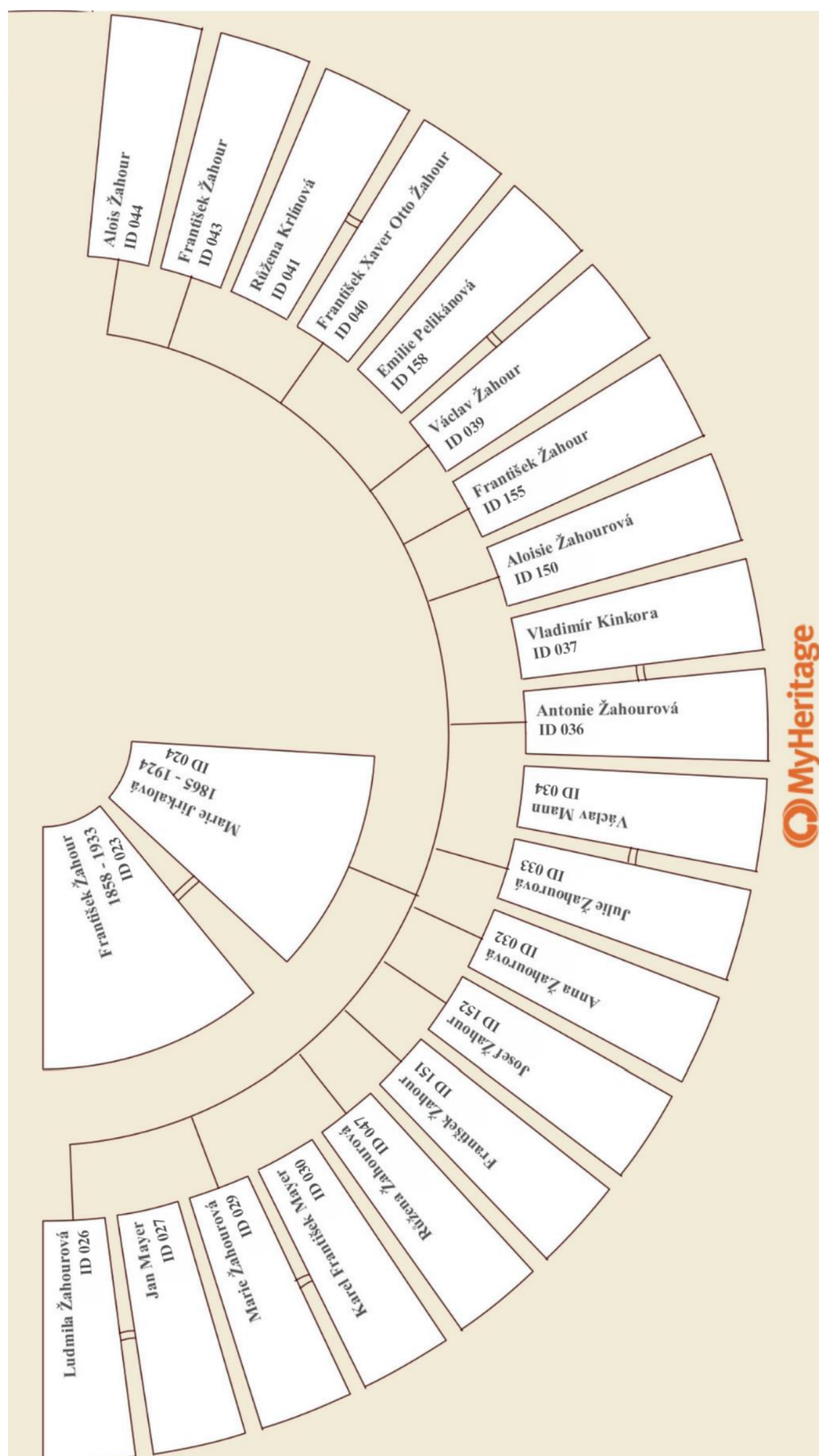
Zdroj: soukromý archiv Evy Šimanové

12. Předkové Františka Žahoura (ID 023)

Zdroj: vlastní práce autorky dostupná na <https://www.myheritage.cz/site-family-tree-1273076482/r%C5%AF%C5%BEena-bartova?familyTreeID=6> [cit. 2024-07-10]

13. Potomci Františka Žahoura (ID 023)

Zdroj: vlastní práce autorky dostupná na <https://www.myheritage.cz/site-family-tree-1273076482/r%C5%AF%C5%BEena-bartova?familyTreeID=6> [cit. 2024-07-10]